ای بسا ابلیس آدم رو که هست
پس به هر دستی نباید داد دست

لارنس

یا د افغانستان پیر کرم شاه

د یوه انګریز له نظره

پښتو ژباړونکی: نجیب "کندهاری"

ای بســا ابــلیس آدم روکــه هســت
پــس بــه هــر دســتی نــباید داد دســت

لارنس

یا د افغانسان پیر کرم شاه

د یوه انګرېز له نظره

PROPERTY OF ARIC Established 1989

پښتو ژباړونکی: نجیب "کندهاری"

PROPERTY OF ACKU

د کتاب ځانګړتیاوې

د کتاب نوم: لارنس

مؤلف په انګریزي ژبه: ایډوارډ راینس

ژباړونکی په اردو ژبه: قاضي مشیرالدین

ژباړنکی په پښتو ژبه: عبدالقدوس نجیب کندهاری

د کمپیوټر چارې: ذبیح الله "وردګ"

د کمپوز ځای: میرزا خان او احمد زی کمپوزنګ سنټر
۲۰۸ نمبر کوټه، دوهم پوړ ګل حاجي
پلازه یونیورسیټي روډ پېښور، پاکستان
تلیفون نمبر ۸۵۳۵۴۹

د چاپ ځای: د ساپي د پښتو څېړنو او پراختیا مرکز

د چاپ کال: ۱۳۸۲

د چاپ شمېره: (۵۰۰) پنځه سوه ټوکه

د پښتو ژباړې نېټه: ۲۳ جوزا ۱۳۳۹ هـ ش

بسم الله الرحمن الرحیم

اعوذ برب الناس، ملک الناس، اله الناس من شرالوسواس الخناس الذی یوسوس فی صدور الناس من الجنته و الناس.

(آمین)

PROPERTY OF ACKU
11691

۱ برخه

د پښتو ژبا ړونکې

سریزه

دا کتاب ما د وطن دوستۍ د جذباتو د ژوندي کېدو په ملحوظ سره له اردو څخه ترجمه کړ او لوی غرض مې داۀ چې پښتانه وروڼه د استعمارچيانو په ټګيو خبر شي او وپوهيږي چې دوی په څه چل ول سره د ويدو قومو پر اوږؤ باندې د مريي توب جوغونه ږدي کله ځانونه ورتېروني خوا خوږي کړي او کله يې دوړو په څېر سره د ماديا تو په خوږو تېر باسي له نفاق او يو د بل له بدبينيو څخه يې په بېلو بېلو صوزتو استفادې کوي تور تکم و سپين ته متجددو قدامت پسنده ته غريب و بډای ته شعيه وسني ته. غلجي و دراني ته. مشروكشر ته داسې بد او منفور په نظر ورولي چې بيا يې اتفاق په هېڅ سره امکان نه لري دوی نه غواړي چې د خلکو زنګ وهلی فکرو نه دې د علم او پوهنې په صيقل سره رانه شي يا دې د آزادی غوښتلو احساسات وده په کې وکړي ولې چې په دې سره يې د سياست منحوسه پرده څيرېږي او دا د استعماريت تود بازار يې پر يوه مخ سوړوالی پيدا کوي مقصد دا دی چې د وطن خواهو او روشن فکرو مخونه هروخت د دوی په بېرحمانه څپېړو سره شنه شوي او هغه زحمتونه يې پر راوستلي دي چې بيان يې دلته نه

کیږي او ځانته فصلو باب غواړي ایا تاسې ته دا نه ده معلومه چې د برطانیې د استعمار چې دولت جاسوسانو به څو عمر د مخه خلك په اسلامي دولتو کې د پیرانو یا ملایانو په بڼه سره تېرایستله؟ او یا په هند کې په پنډتان او په تبت کې په لایلاماکان نه شوه؟

په دغو ټګېو سره به یې خپل مقصدونه تر سره کوله او زیار به یې یوست چې خلك د مذهب او یا قومیت په تعصب سره وجنګوي کرنیل لارنس چې تاسې به یې په دغه کتاپ کې سرګذشت په تفصیل سره ولولئ یو له دې ډول ملعونانو څخه ؤ چې د انګلستان د دولت ګټو د ساتنې په لار کې یې د لوکو بې ګاهو انسانانو وینې د اوبو په شان سره وبهولې په عربستان کې یې د ترکانو او عربو په میانځ کې انقلاب جوړ کړ. د افغانستان سرحدي سیمو ته د فساد بر پایه کولو په غرض راغی د هند مسلمانان او هندوان یې د تعصب په اور کې مکوټ کړه په ترکیه، روسیه، چین او جرمني کې به یې کله په اصلی صورت سره او کله به نقلي صورت سره پټ پټ تحرکونه کول.

پښتنو ته په کار دي چې د ملعون لارنس د جاسوسی ګذارشات په غور ولولئ او له هغه څخه پاینات واخلئ.

لارښود

د آکسفورډ د ښار د کوم عالي پوهنځي د لوبو ډاګ دی هلکان ټول په بازیو بوخت لیدل کیږي چیغو او هی هی یې ټوله فضاء پر سر اخیستې ده هلته لیرې یو ډنګر هلك د دېوال سره کتاب مخې ته نیولی ولاړ دی په ډېر دقت او بشپړه توجه سره مطالعه کوي د کتاب شیرینو قصو او رنګینو ادبي عباراتو هومره خوندور کړي دي چې سره له دونی کړپو کړو په اوهی. هیڅ یې حواص وبلې خواته نه ګرزي ده نه یوازې نن بلکه هر وخت یې د خپل لوړ مقصد او نیك هدف (علم) په لار کې د نړۍ ټوله خوندونه. خوښۍ و ښادي پرې ایښې دي بېله اړې او مجبورېدلو څخه نه له چاسره ګرزي او نه کار لري تل یې دا عبارت د خولې ورد دی چې (د مقصد معشوقه بېله جګر خونیو او زیاتو ربړواو کړاو څخه چا ته په لاس نه ورځي)

د هومري ټینګې ارادې لرونکی انسان به په دونی کوچني والي کې ډېر کم پیدا کیږي چې د ټولګي والو د کتاب د چینجي د نوم اېښودلو او یا نورو الفاظو په اورېدلو سره یې ارادې ته هېڅ تزلزل نه پیښیږي بلکه په جواب کې یې وایي عزیزانو د مقصد تر رسېدو او د علم تر تحصیل لابېله خوښې او ساعت تېرې شته؟ راشئ چې اوس زحمتونه وګالو کړاو او ربړوته ځانونه ورکړو هر وخت چې مو د علم و عرفان مزل په خېرو عافیت سره طی کړ بیا به نو خوښې کوو خاندو به او د نړۍ له هر ډول خوندو څخه به

خوند اخلو دی هلك چې له کوچنيوالي څخه يې د کنجکاوی څېړنې او حکيمانه افکارو پوخ حس درلودې تاسې به يې نه پېژنئ ښه يې وپېژنئ دا د انګلستان هغه صالح بچي او رښتين خدمتګار (لارنس) دی چې د وطن د ګمارل شوي خدمت په لار کې يې څو واره د دار رسۍ و غاړې ته لوېدلې او د افريقې په وچو بيابانونو کې په شواروزو شوم ګرزېدلي دي مګر سره له هومره زخمتو يې د استعماري پلانو د بشپړولو په لار کې اراده نه ده سسته شوې او نه څه تشويش ځنې ښکاره شوي دي.

د ده د پشپړ تدبير او کاملې جاسوسۍ اثرې چې د شرق خصوصاً د عربي ممالکو په غاړه کې يې د مريې توب پنډه کړې واچوله او هسې کارونه يې وکړه چې يو منظم جرار فوځ سره د عصري وسلو له لرلو د هغو له کولو څخه عاجزه ؤ.

يو څوك چې له وړکينې څخه په عياشيو روږدنه وي او تر خبرو عمل ته ترجيح ورکوي و هغه ته ولې هر رنګه سخت کارونه اسانه ونه ايسيږي؟ بدبختي يوازې د لټانو پرکور مسلطه شوې ده د ننګ مېړونه او د عمل خاوندان له دې رنځه څخه پاخه دي.

دې زمونږ انګليسانو د افتخار تومنې (سرتامسن لارنس ايډورډ) د جاسوسۍ تر تعليم دمخه له قديمو آثارو او تاريخي رواياتو سره زياته مينه درلوده د متعلمۍ په زمانه کې به د وزګارېدلو په وخت کې پر بايسکېل باندې سپور سره له کمرې پر زړو کلاؤ او کليساو باندې ګرزېدئ عکسونه به يې اخيستله تاريخي روايتونه په يې دهر چا له خولې څخه غونډوله په بغل

ځولۍ کې به یې همېشه غیر د زړو کلاؤ او ورانو ښارو له عکسو څخه بل شی نه میندل کېدې د ده معلومات د تاریخ په خصوص کې هومره موثق ګرزېدلی وه چې دا کادیمیو استادانو په استسنا د په کاوه او د درس په ضمن کې یې د مثال په توګه سره را وړله هر وخت چې به یې د کومې واقعي څرك پیدا کړنه یې پرېښودله څو د هغې په متعلق یې خپل معلومات نه وای بشپړ کړي د څرك ایستو او څېړلو ماده یې په دې اندازه سره قوي وه چې غیر له تارېخه څخه یې د نورو شیانو د شروع ختم او پېښېدلو د علت په شاو خوا کې هم معلومات لاس ته راوست یوه ورځ دا د علم مین پخپل اطاق کې په علمي تحقیقاتو بوخت وې چې ناڅاپه یې یو شمېر تولګي وال د مکتب د اداري له طرفه څخه ګمارل شوي راغله او دی یې زجراً د لوبو د ډګر تګ ته مجبوره کړ که څه هم ده خوار ډېر عذرونه ورته وکړل او راز رزاز پلمې یې ورته وتراشلې مګر کومه نتیجه یې ونه ښندله پس له دې څخه به په هره ورځ په حورامات زړه سره صرف د مکتب د اداري د امر د تعمیل او احترام په ملحوظ د لوبو ډاګ ته تې او هلته به یې په کوم چم سره ځان دورې هیته ګوښه کاوه د خدای کړه وه یوه ورځ د لوبو په ترخ کې یوه شوخ هلك نابېره داسې سخت پورې واهه چه راسته پښه یې په ورانه کې غوټه ما ته شوه دې ناوړې پېښې یې وجود هومره ضررمن کړ چې بیا یې بدن پر مخ وده ونه کړه.

مقصد دا دی چې پس له روغتیا ځخه رسماً له سپورټ معاف شوي دي معافېدو سره له معیوبۍ پرده باندې د اختر ورځ جوړ کړه هره ورځ به پس له لوسته ځخه په خلاصه پښه سره د قدیمي آثارو د تحقیق او میندلو په غرض سره نابلدو ځایوته تې ځو یوه ورځ یې د دغو تحقیقاتو په ترځ کې د آکسفورډ د ښار یوه ډېره زړه نقشه ومیندله چې په هغه کې د پوښلي ویالې ځرك وُ چې و(پالي) پله ته نیژدې د برېښنا د کارخانې تر شابهېدله او د ه ګاهي نه وه لېدلې دې ویالې ده ته یو نوی مضمون پیدا کړ په دا سبا ډېر وختي د یو شمېر نورو پوهنځو له زده کړیانو سره د نوموړي کار خانې شا ته ورغۍ هغه یې د سیند پر غاړه باندې پرېښودله او د ازړه و رمبړه په یوازې سرسره په یوه وړه بېړۍ کې سپور شو د سپرېدو په ترځ کې به هغو کټ کټ پرخندله او یو له بله به یې سره ویله دا سودایی بیا وګورئ چې وځه ناشودو ته یې فکر شوی دی مګر دی د عزم او ثبات قهرمان د دوي و هغو نیښ د ارو ویناوُ ته ځه اهمیت ورنکړ او نه یې پخې ارادې کوم تزلزل پیدا کړ په خورا اطمینان او ډاډینه سره د خپل مقصدو لور ته رهي شو په لومړي سر کې دا خیال وُ چې له دغه مخامخ لارې ځخه به د (پالی پله) وسرته ورسېږم مګر د اوبو باداسکو او ځپو یې بېړۍ سیده په پوښلي سوپ ننه ایستله او له نظره غایب شو چې دې غایبېدو یې په ننداره کوونکو کې یو عالم اضطراب او پرېشاني پیدا کړه مګر ده خپلو معنویاتو ته هېڅ تغیر ورنکړو هم هغسې یې د پخوا په ځېر سره د کښتۍ

پرونه ښورول په دې تیاره تونل کې چې د لاس ګوتې نه معلومېدلې او له پورته خوا څخه غیر د ترامو له دربې او د موټرانو له بغهاري بل شی نه اورېدل کېدې زمونږ دا وړوکې پهلوان تقریباً دوه ساعته د اوبو له باډاسکو او ځپو سره په کشماکش بوخت ؤ خو په پای کې یې له لرې څخه یوه خفیفه رڼا تر سترګو شوه خو دقیقې لا نه وې تېرې شوې چې سمدستي بېړۍ د "پالي پله" د ابلې خواته له سوېه څخه راووتله او نیژدې وساحل ته په ډېره کرارۍ سره تکیه شوه په دې وخت کې یې یوه نجلۍ ولیدله چې دورې هیسته یې لامبو کوله او تر ځینو پورته یې ټولګي وال په ډېره وارخطایي سره هم هغسې ولاړ تر سترګو شوه چې د بېړۍ د غائبېدو له زماني څخه یې بیا تر دې وخته پورې د ده انتظار یوست او په ډېره بې تابۍ سره به یې په سوو کړو کې یو د بله سره ویله چې زمونږ ګران ملګري "لارنس" په پوښلي ویا له ننوتي ځینو یې بیا د دغې حادثې پېښېدل د سرټمبګۍ او ناپوهې موجبه بلله خو هغه و چه د دې انتظار او یو عالم حیرت په ترخ کې یې ناڅاپه سترګې پرده ولګېدلې او هر ویه یې له خپلو کړو وینا ؤ څخه خجالت وخوړ فوراً یې ورالا کړه او په ډېر اخلاص و محبت سره یې له بېړۍ څخه راکښته کړ ټولو ملګرو او بیګانګانو د خپل عطوفت په غېږ کې ټینګ ونیوی او استقبال یې ځرنګه چې ورسره ښائیدۍ پر ځای شو وروسته تر دې نو هر یو د ټوکو او خوش طبعي په صورت سره پوښتنې ځنې شروع کړې یوله دوی څخه ورته ویله:

"ګومان کومه چې په دې خطرناکه حادثه او تهلکه کې دې د ځان زړورتوب آزمویه"

لارنس د ده دې چې موردې او نامعقولې پوښتنې ډېر وخندا وه په خوب کې یې د ورته وویله ښاغلیه! زمادې جزئي کارولي ته په دومره زیات حیرت کې واچولې؟ آیا ستاهمت دونه لږدی چې داسې ناچیزه کارته لاهم د تعجب او حیرانۍ په سترګه سره ګورې زما د زړه په سنجول سوو نقشو کې خو داسې وړې وړې واقعې کوم قدر نه لري هغه وخت به زما د افتخار او ویاړنې ورځ وي چې د وطن د چوپړ په لار کې مې یاوینې تویې شي او یا د بریالیتوب بختور نښان مې پر ټټر وټومبل شي". وروسته تر دې که څه هم په ښوونځي کې د ده کلونه، کلونه تېر شوه مګر د هم صنفانو له شوخیو او ځورولو څخه ونه ژغورل شو و مطالعې ته به یې نه پرېښودی او کله چې به د کوم مقصد پر لور رهي کېده ټوکې به یې پر کولې او د (کتاب د چینجي) تحقیر آمېزه نارې به یې پسې وهلې خو سره له دومره سختیو او اهانتو یې د خپل هدف مزل په ډېره سړه سینه سره تېره وله. کوم وخت چې به دوې یا درې ورځې پرله پسې رخصتي پېښه شوه او یا به د عمومي تعطیل موقع راغله نو به یې د برطانیې یا فرانسې ولیرو. لیرو علاقو ته د علمي سیر په غرض سفر کاوه هلته به یې د مهمو شیانو او د لیدلو وړ ځایو په متعلق نوټونه ترتیبول او له هر چا څخه به یې د خپل معلومات د پراخوالي په ملحوظ پوښتنې کولې.

د انګلستان د ارشتين زوی (چې زه يې د ورکتوب په مصغر نوم سره يادوم) او زما مات قلم د ده د بشپړې سوانح ليکلو عزم کړی دی زمونږ له هغو لوړو شخصيتو څخه دی چې محبوبيت يې نه يوازې د نارينه وو او بلکه د ښځو او وړوکو په زړو کې لا هم شته هغه د مکتب هلکانو چې دی يې مضحکه ګرزولی وو اوس يې تر قدمو لاندې سترګې ږدي او د کتاب د چينجي د نامه په عوض کې يې د صالح بچي او سياسي لوی قهرمان په نامه سره يادوي ولې به يې نه يادوي خو د وطن د عشق په لاز کې يې عملي امتحانونه ورکړه او هغه زحمتونه يې وګالل چې د سست عنصرو انسانانو په وس نه دي پوره دا زمونږ د سترګو تور لارنس د تعليم د زمانې په آخر کې د (جنير) کالج د ټولو زده کړيانو د توجه مرکز ګرزېدلی او د اکثرو به د مطالعې د سرګرمی او اخلاقي وضعيت له خاطره غبطه په کېدله د بائيسکيل په سپرلو کې خو د ډېرو ګرزېدو په نسبت سره په پای کې دومره ماهر شو چې د کالج د سپورتي ټولنې له طرفه څخه د (ستر ممبر) لقب ورکړ شو. ده د خلکو له نظره نابغه او د صبر و حوصلې غره په پای کې د عوامو او خواصو توجه ځانته داسې جلب کړه چې په کورو، دکانو، کافيو او حتی کالجو کی به يې پرژوندانه باندې تبصرې کېدلې او هر چا به ويل (قوي اميد شته چې دا وچ دنګر هلک دې يوه ورځ نه يوه ورځ د نړۍ له لوړو شخصيتو او وتلو وګړو څخه شي)

دي هغه سړی وُ چې د خپلو وسيعو معلوماتو په زور يې لومړنۍ مقاله د شام او فلسطين د هغو زړو کلاوُ په باره کې وليکله چې د مسيحي مجاهدينو له طرفه ورانې شوې وې که څه هم د ده دا مقاله د انګلستان د ټولو علمي ټولنو خوښه او ښېل، ښېل تقريظونه پر وليکل سوه مګر دی پر دې عقيده باندې وُ چې تر هغو پورې مې معلومات په دې باره کې د ډاډينې وړ نه دي تر څو چې پخپلو سترګو يې له نيژدې څخه ونه وينمه يعنې په دې کې د ده لوېه غايه او مقصد دا وُ چې د نوموړو ځايونو د اوسېدونکو روحيات او د معشيت طرز هم ځانته ښه معلوم کړي چې بيا به په بله پلا کې خپل مجوز پلانونه هلته ښه عملي کړای شي نو د همدغه منظر په اساس په (۱۹۰۹) عيسوي سنه کې د شل کلنۍ توب په عمر د شام د شمالي علاقو په سفر روان شو او د عيسوي مجاهدينو د تګ لارې تعقيب کړه.

د دې کتاب ښاغلی ويونکی په ګومان کوي چې زمونږ دې محترم سياح به څومره ډېرې پېښې له ځانه سره د همدې مقصد د وړاندې بيولو په غرض اخيستې وې حال دا چې داسې نده غير له هغو سلو پونډو چې له آکسفورډ څخه بيا تر بېروت پورې پر کرايه ځينې ولاړه بل شی يې په جيب کې وجود نه درلود پس نه بېروت څخه يې د پېسو د نه لرلو له جهته د شام او فلسطين ټوله مځکه پياده طی کړې د خوراك پيدا کولو وسيله يې ورځنۍ مزدوري او يا د پرېندو عربو ميلمه پالنه وه مګر کله چې

بیا خپلې پاکې خاورې (انګلستان) ته راستونېدې خورا ډېر مبلغ ورځخه موجود وُ دې لنډ سفر یې تقریباً درې میاشتې وخت ونیو له فلسطین ځخه نیولی بیا تر قدیمي او ډینسیي پورې چې اوس د حیفا په نامه سره یادیږي وګرزېده او تر یوې اندازې پورې یې د خپلو معلوماتو او تحقیقاتو لمن ارته کړه.

د دې بریالي سفر تر بشپړېدو وروسته یې خپل متفرق نوټونه مرتب او له همدې لارې یې د مسیحي جګړونو وشهرت ته یو په زره پورې تفصیل ورکړ دا مسیحي میړونه چې په دې ځای کې یې ذکر راغی زمونږ هغه زړور وروڼه وو چې د مذهب او هېواد د پت خوندي کولو په غرض یې خپل کورونه پرېښې هلته لیرې په ایشا کې یې له مسلمانانو سره سخت جنګونه وکړل دا جنګونه نه یوازې له دغه وخته ځخه بلکې درې سوه کاله د مخه لا جاري وه چې بیانونه یې په تاریخ کې واضح لیکل شوي دي او زما نور تفصیل ته حاجت نه لري هغه شی چې زمونږ زړونه یې ډېر رازخمي کړي او انتقام اخیتو ته یې اړ ئیتسلی یو د اسلامي لښکرو بې رحمانه یرغلونه او بد سلوکی دې مونږ د ښځو د بې ناموسولو او یاد دوی د نورو بربریانه او ځناورانه وضعیتو له کولو ځخه نه یو متاثر شوي بلکې هغه شی چې زمونږ زړونه یې رازخمي کړي او سترګې یې راوښلنې کړي دي د مقدسو کلیساو نړول او د هغو پر ځای باندې مسجدونه ودانول دي.

د غو هېوادو چه دلته یې لنډ تذکر و شو یو وخت د مسیحي مجاهدینو صلیبي فخرو شرف ځانته حاصل کړي ؤ مګر د لارنس د سفر په زمانه کې د ترکانو هلالي جنډې پر رپېدله.

اوس غواړم چې بېرته په اصلي مطلب پېل وکړم او د دې پردیس ګرزندوي د دې سفر پر خواریو او زحمتو باندې چې د انګلستان د اجتماعي چوپړ په لار کې یې متحمل شو څه نا څه رڼا واچوم.

ده په دې پلا کې خورا ډېر تکلیفونه وګالله او له زښتو ډېرو عجائیبو سره مخامخ شو چې پوره بیان یې زه په دې وړوکي کتاب کې نشم کولای خو سره له هغه به یې په لنډ صورت سره څه تذکر ستاسې حضورته عرض کړم. د مخه ولیکل شوه چې لارنس د (خلبیي) د آثارو د څرك ایستلو او نورو تاریخي معلوماتو په غرض سره سمې لارې پرې ایښې د وچورېنګو او سوځوونکو بیابانو پر لور روان ؤ تر څو چې وروسته تر ډېرو لوړو تندو او پښو تناکیو د سینون (Sahyouyahyoun) و کلاته ورسیدې دلته یې نور خپل ټوله نوټونه له مشاهدوي معلوماتو سره مقایسه کړل او څه نور اضافه توب چې په کې ممکن او درج یې کړ د "سینون" د کلاتر کتلو وروسته د (سینټ پال) د زماني له کنډوالو سره مخامخ شو دا کنډوالې زمونږ د زړورو مجاهدینو د جلادت او زړورتوب یا د ګارونه دي که څه هم اوس له دوی څخه غیر له څو زړو کنډر کپرو دېوالو څخه نور څه نه دي پاتې اما د مجدو عظمت خاطرې یې زمونږ په زړو او یا د تاریخ په پاڼو کې محفوظې دي دا منمه چې

غلیمانو به مو په هر ځای کې ودان ښارونه له مځکې سره سم کړي وي او له وجوده څخه به یې د خپلو منجوسو ذهنیتو په مقتضا سره پر مخ سترګې پوټوي اما د زړونو لیکنه او د حق بینو مرتبت یا داشتو نه خو نشي محوه کولای یو وار خو دې هغه زمانه وړپه یاد کړي چې زمونږ عیسویانو زړورو ښځو او له کاره لوېدلو زړو د ټینګ عزم او مېړانې په قوت سره و دوی ته داسې ماته ورکړه چې د ټولې دنیا په تاریخ کې ساری نه لري آیا د (رچارډ) د تورې هیبت او د مسیحي توریالیو لښکرو د یرغلو وېره د دوی له زړو څخه وتلې ده چې اوس یې د تاریخي عمراني آثارو نړولو ته ملا تړلې او خپل د انتقام اور په دې سره وژني.

نو اې زمونږ استاځي لارنسه! و دوی ته ووایه چې د"انګلیسانو د ځلمیانو په رګو کې لاتر اوسه د صلیبي مجاهدینو تودې وینې په جریان کې دي بیا به په دې نیژدې ورځو کې خپل د تورې شرپ او د مېړانې جذبه در وښیي.

مطلب دا دی چې لارنس د نوموړي مخروبه ښار د تېر عظمت په یاد خورا ډېرې د افسوس او تاثر اوښکی تویې کړي او په خورا کوټلي زړه سره په داسې حال کې چې څه سوځونکی حماسي شعرونه یې وویله څنې روان شو. وروسته تر څه څکل تګ یې نورې زړې کندوالې و مخې ته راغلې چې په بېرحمانه ډول سره نړولې شوي او د لیدلو د توقف قابلې نه وې په دې ځای کې له یوه بدوی عربه سره چې څو وخته د مخه یې ورسره لیدلي وه مصادف شو تاسې ته به معلومه وي چې د عربو بدوان د چا د

نمك خوردني او مېلمه پالنې ډېر پاس ساتي نو په همدې اساس سره يې كوم تعرض پرونه كړ او څركنده څنې تېر شو.
اوس نو.تاسې قضاوت وكړي چې په دغسې وچو بيابانو او سوځونكو ريګونو كې چې مرغه پر نشي وهلاى ګرزېدل په لوى لاس د مرګ وخولې تـه ځان وركول نـه دي ! مګر د برطانيې دې باعزمـه زوى او زړرو سـرباز دا ټولـى سـختى او مشـكلات د مقصد ميندلو په لار كې پـر ځان يـووړه څو وروستـه تـر زيـاتو ستونزو او كړاو بېرتـه د (عرفي وبنارتـه ستون شو هلتـه يې لـږ توقف وكړ بيا يې د فرات د سند ساحلي لار د عيسويانو د نـورو آثارو او زړو كليسـاو د ميندلـو په ملحوظ سره واخيستله ولې چې له هغو سره د مسلمانانو په بې احتراميو او بربرانـه سلوك د مخه غوړېدلي او زړه يې غمناك شوي و.
اې زړورو عيسويانو!
هغه زمونږ وستاسې د زمرياليو پلرو په ناز جوړ شي عمارتونه اوس په داسې تاثر آوره حال سره نړېدلي دي چې د هر عيسوى يـې پـه ليـدو سـره بـايد اوښكـې ونـه دريـږي نـن ورځ يـې اوسېدونكي يا غلـه او يـ پـه موقتي ډول سره عربي پونـده دې هغه د پخوا شور ماشور او هى. هى: يې پـه سره سناسره تبديـل شوى دى غـير د باد لـه پوښكـې د مرغـانو لـه چونكـې او يـا د ځناوور سره غرومبى څخه بل شي نه په كې اورېدل كيږي.
پرديس لارنس او د انګلستان د احساس بچي د يو عالم تاثر په حال كې په هغو كې تلولى. ىلولى. دورې هيسته وګرزيدي او د.

تېر مجد و عظمت صحنې یې په غیر مرئی صورت سره دې پلو او هغه پلو ته تر سترګو تېرې شوې بل د خپلو نیکه ګانو هغه زمانه ورپه یاد شوه چې په دغه ځای او فلسطین کې په ډېره مېړانه سره وجنګېدل د دوی کورنی د (والتر) په نامه سره یادېدله چې د انګلستان په تاریخ کې ښه نوم لري د هغو د پاك روح او تودو وینو برکت دی چې بیایې په کورنی کې داسې مېړه پیدا شو چې ټوله هېواد په ویاړی او غلیمان یې د ملي احساساتو او د ملت خواهي او وطندوستي و جذبې ته هك پك تللي دي.

کله چې دی په خیر و عافیت سره وروسته تر یو لړ مشاهدو او علمي تطبیقاتو بریالي و هېواد ته راستون شو نو یې خپل ټول معلومات د مضمون په ډول سره مرتب او مردف کړ چې په علمی مجامعو کې د هغه ښه استقبال وشو او دیوویشت کلن زده کړې شاهکار بلل کېدای شوای حقیقتاً دغه متتبع زلمي د څلورو کالو سفر په موده کې چې له هرې ګنجې سره یې مرګ ترلی سربېره پر نورو صفتو باندې داسې حفریات او تحقیقـ په تاریخی موضوعاتو کې وکړه چې د دې فن ماهرانو او متخصصینو په نمر کلو نشوای کولای بل یې په عین حال کې د برتش موزیم دې ته مجبور کړه چې خپل د ..

معلوماتو لمن د هغې خواته یسې اوږده کړي همدغه سبب و چې نوموړی انجمن ګمارل شوو غړو ده په لاربښودنه سره کولای شوای چې د ..هتې.. ـــ زاړه آثار او عمارتونه چې د ریګو تر

کوټو لاندې شوي وو کشف او بشپړ حفريات په کې وکړي که څه هم د دغو آثارو او خرابو څرک څلوښيت کاله د مخه يوه لارور کې مسافر ايستلی و مګر افتخار يې و ده ته راجع شو په (١٩١٠) عيسوي کې چې يوه ډله زلميان د حفرياتو او علمي سير په غرض سره و فلسطين ته تللي وه. کوم يو له هغو څخه د لارنس د ربړو او زحمتو تذکر و کوم دوست ته د ليك په ذريعې سره داسې کوي:

(مونږ په دغه وچ ريګ کې د نابلدۍ په حال کې له يوه لارنس نومي زلمي سره مخامخ شوو چې و تينګې ارادې او علمي سرګرميو ته مو يې ګوته په غاښ ونيوله د دې مځکې ګرميو او زحمتو پر ده باندې هيڅ تاثير نشواى کولاى.)

يو بل ځوان چې له لارنسه سره په دې سفر کې ملګري او د علمي تحقيقاتو يا حفرياتو مرستيال يې بلل کېدی و خپل ورورته چې ليك کې د دې سفر کوايف داسې بيانوي:

(د سفر زحمتونه مې د يوه لارنس نومي ځوان په اندېوالۍ سره پر مخ سپك شوي او يو عالم خوښې راته موجوده ده د دې ځوان د ذهانت او فهم تعريف زه پخپل مات قلم سره نشم درته ليکلای په خبرو کې يې يو عجيب سحر موجود دی چې هر ډول مخالف او نقيض تر تاثير لاندې ژر راوستلای شي.

لنډه دا چې پشاش تندې يې د يوه موفق سياسي او زړورتوب و تحمل يې د يوه مبارز سرباز نمايندګی کولای شي.)

د حفریاتو د زماني د اوږدوېدو له امله يې د نيژدو کلو له ترکانو او عربانو سره اشنايي پيدا شوه چې هغوی به پرده باندې دفصيحې عربۍ د ويلو له جهته څخه د دغې مځکې د اوسېدونکي عرب ګومان کاوه او د تک و راتک سلسله يې سهاروبېګا د وزګارېدو په حين کې ورسره جاري وه د تعجب خبره خو لا دا ده چې د دې هومره ناستې ولاړې په زمانه کې يې پر دې مدبر سياسي شخصيت باندې د يوه انګليس ګومان ونه کړای شو د هر يوه محبت تر دې اندازې پورې ورسره پيدا شوی وُ چې بېله ده څخه به و عمومي مجلسو او ټولنو ته نه تلل وايې يوه ورځ د همدغه محبت له وجه څخه داسې ورته وويل شوه:

((زموږ ګرانه اشنايه ستا د دې وړوکي پړې و تحمل او استقامت ته خدای ږوټوله هك پك تللي يو رښتيا هم دا د عربو د هغو تودو وينو تاثير دی چې ستا په رګو کې جريان لري))

د دوی دې وينا لارنس په بريتؤ کې وخنداوه او په خورا جذابه لهجه سره يې ورته وويل:

(تاسې ولې زما ودې زحمتوته تعجب وړي ياست او د تحمل قوه مې ما فوق الطبيعته ګڼي آيا تاسې نه پوهيږي چې په ژوند کې پر انسان باندې هرډول سرې او تودې راځي او دا تطور يو معمولي کار دی چې هيڅ د ويلو بايد نه لري هغه چا ته بايد د مېړانې او زړورتوب نسبت وشي چې له مرګه نه ويرېږي او د مقصد ميندلو په لار کې له هيڅ شي څخه ډډه ونه کړي)

تاسې ما په دې معمولي کار سره مه ستاياست هغه وخت به زه د ستاينې وړ وبلل شم چې د يوه حقيقي وطندوسته په څېر سره وخپلې پاکې خاورې ته خدمت وکړم).

وايي د ده دې راشې درشې او اخلاقي سلوك له پونده و عربو او يا نورو ملکي وګړو سره په څوکسو مقصد په جرمني انجينرانو کې چې د دې منطقې د ريلوايي په سمولو سره مامور و د حسد اوربل کړ او برملاتي د مخالفت لار واخيستله مګر د باعزمه لارنس پر روحياتو باندې دې ناوړه وضعيت کومه اغېزه ونه کړه او نه يې په هدف کې کومه سکته ګي ورپېښه کړه په ډېر متانت او سړه سينه سره د مقصد پرلور روان و. سربېره پر دې به يې کله کله هغوی ته د دې بدلو په معاوضعه کې د حفرياتو را ايستلې ډېرې هم ورکولې او د بېکارې په وخت کې به يې د کار کومك هم ورسره کاوه په دې هومره موده کې يې نه چا د خواشينی اظهار واروېدي او نه يې کوم وخت په مسخرو کې د هغو يادونه ورته وکړه.

تاسې ته به معلومه وي چې پوهان او سياسي وګړي چې په ژوند کې لومړنی حق ورته ثابت دی تل د خلکو و بدسلوکيو نه تېرونه سپر وي او د بديو په مقابل کې ښه سلوك ورسره کوي نو په همدې اساس سره زمونږ دې باتدبيره سياسي شخصيت چه د انګلستان په تاريخ کې يې نوم په زرين خط سره ليکلی دی.

خپلې روحيې او رويې ته د هغو په مقابل کې څه تغير ورنکړ يوه ورځ يې نوکر په داسې حال کې چې دی او ملګرې يې د توتو په

مرتبولو بوخت وو و اطاق ته وارخطا ور ننه ووت او د پولسیانو له راتګ څخه یې چې د دوی په نیولو او مراقبت سره مامور شوی و خبر کړه یوه ګړی وروسته یوه ټولګي وسله والو سپاهیانو د یوه ضابط تر مشرۍ لاندې په خورا بېړه سره یرغل پر راوړ او په ډېر عصبانیت سره یې تهدیداً و دوی ته داسې وویل:

(خبردار چې شور ونه خورئ کنه ګولۍ به مو تر ټټرو پورې ورې ووزي تاسې په کوم امر سره زمونږ د دولت قیمتي ډېرې پر جرمنیانو باندې وپلورلې او بل مو د حفریاتو په ترڅ کې وسیاسي فعالیتو ته ملاتړلې ده په ښې غوړېږې ونغوړې چې د ترکیې ویښ دولت دوست و دښمن ښه پېژني او د هر خارجي ناوړه حرکتونه تر پوره مراقبت لاندې نیولای شي)

د دوی دې بې منطقو ویناو پر لارنس باندې کوم تاثیرونه کړ او نه یې د ده په بشاش تندي کې د غمناکې ګونځې پیدا کړي په ډېره بې پروایي او متانت سره یې ورته وویل:

(د کوم سند له مخې تاسې د قیمتي تیږو خرڅلاو پرما باندې تاوانوي او یا مې د سیاسي فعالیت په جرم سره متهم بولي که ستاسې له قیمتي تیږو څخه مراد هغه بېکاره تیږې وي چې غیر د عمارتو له تعمیره څخه بل ارزش نه لري او مایي وړیا و دوی ته دوړنګ اجازه کړې ده بیله خبره بللـه کیږي او زه یې د تردید د لیل نه لرمه) مطلب دا دی چې د ده د غو معقولو او مدللو د

لایلو د هغو بې تزبیو او سر تمبوو مراقبونو پر زړو باندې کوم تاثیرونه کړ او بالمقابل یې په ډېره بې شرمۍ سره ورته وویل:
(چې شه شیطانه دا خبرې ستا د جرم نوعیت نشي اړولای او نه داسې په پښو ترلې خره یو چې په دې پستو خبرو سره به مو خطاباسې دا د سلطان حکومت دی دلته زمریالی ترکان او ننګیالی عرب اوسیږي چې پلرو یې د یوه (الله اکبر) په غږ سره ستاسې د پلرو او نیکه ګانو زړونه له ګوګله ایستلی وو زمونږ د ښکلو زلمیانو د دیندارو زړو په رګو کې لا د تېر مجدو عظمت هغه تودې ویني جریان لري او د موږ قوت یې نه دی زایل شوی د ایوبي صلاح الدین د لښکرو زوړ او د ډزوطنین د دې ځای له ځګو غرو او پراخو بیابانو څخه لاغوړو ته رسیږي او هر ساعت د وښتوب الهام را ته کوي نو په ټینګه سره و پوهیږي چې په دغو خړیو پوړیو سره مو نشي تیرایستلای او نه مونږ لره د دلایلو اروېدلو صلاحیت او موقع شته هلته د رښتیا میدان لره چې ورغلاست بیا هرڅه چې وایاست او هر دلیل چې پېشوي پیش یې کړئ.)
پسله دغو لاپو او خود نمایيو څخه یې د انګلستان هغه صالح زوی (لارنس) سره له ملګري مخ دا مینه قومانداني پر خوا روان کړ پرچارپېر باندې یې د پولیسو ګمارل شوي ټولګي په ډېر منظم صورت سره برچه پك روان وه د سیلانیانو له طرفه څخه به کله په تېرو ویشتل کېدل او کله به یې ښکنځل او بدو رد ورته ویل خو سره له هغو نه اهانتو او انضباطي تکالیفو د دوی په

معنویاتو کې چاتزلزل محسوس نه کړ په ډېر متانت او وقار سره لکه څنګه چې د دې خاورې له زامنو سره ښائیدله روان وو د نومړي قوماندانی په غولي کې د زیاتو خلکو غونډیدلو او یا د نورو پولیسي تر تیبو په نیولو سره دوی ته دا محسوسه کړه چې مسئله ډېره درنه ده او د چاره جوېې لپاره یې پلان جوړول په کار دي او بل د دې ادارې د عمارت د دوهم پوړ په منځني اطاق کې یو سوربخون شین سترګی ځوان د دغې مقدمې د کار روایې لپاره هم منتظره ناست ښکاریدي چې د نومړي موضوع مرتبې پانې به یې سره اړولی راړولي. د دوی په رسېدو سره له هرې خوا څخه زوړ پورته شو او هر ننداره کوونکی به یې د لیدلو لپاره ډکې وهلي پولیسو انضباط او مراقبت ته زیاته توجه وکړه او نور موظف کسان پر خپلو ځایو باندې تیارسئ ودرېدله پسله ۱۰ دقیقو څخه د چوېدوزنګ ووهل شو او مجستریټ د خپلې شخصي دوسیې پر کتلو پانو سربېره نورې پانې هم راوتلې چې په مخفف صورت سره په سره قلم اشارې ورته شوي وي وروسته د آرامی او سکون تر اطمینان یې فوراً په لوړ آواز سره د عمومي محضر په مخ کې د هغو په ویلو سره پیل وکړ او په پای کې یې د ثبوت چټې نتیجه هم پر اضافه کړه چې په هغه کې یې لارنس او ملګري مجرمان بللي او له صلاحیت لرونکي مقامه څخه یې د دوی لپاره د درنې سزا غوښتنه کړې وه دا یو عجیبه قانون دی چې د مجرم د قناعت ملحوظ کړت په کې نشته صرف د پولیسانو او یا مغرضو

جاسوسانو درواغو ته اهميت ورکول کيږي او د دوی هره نظريه په هر مورد کې د ډاډني وړ او د عدالت قبوله ده.

سربېره پر دې قطعي نتيجې او بې ځايه تقاضا باندې (لارنس) د منطقي دلايلو په زور سره د تجديد نظر لپاره مقدمه لس ورځې ټال کړه او بل يې مجسټرېټ قانوناً مجبور کړ چې د معاملې تر فيصله کېدو پورې دې دوی د لويې جېلخانې په عوض کې د توقيف په کومه کوټه کې تر خراست لاندې ونيسي نو په همدې اساس سره يې په دې وخت کې کالي تلاشي شوه او هغه مرتب يا داشتونه چې د تندې په خولو او د مزلو، مزلو په ستړياو سره يې لاس ته راوستلې ځنې واخيستل شوه که څه هم د وعده خلافو مامورينو له طرفه څخه يې د بېرته ورکړې ډاډ ورکول شو اما کومه فايده يې ونه کړه. تر دې کار وائيو وروسته يې نو دوی د توقيف و لور ته بوتلل او مامورين ډوډۍ خوړلوته ولاړ شوه په توقيف کې (لارنس) يوه ورځ د خبرو په ترڅ کې و خپل ملګري ته وويل: په دنيا کې د سعادت تر مرګ بل مسعود شي نشته ګومان کومه چې ته به هم د دغې نظريې طرفدار يې؟ زما و ستا هدف خو صرف و انګلستان ته خدمت کول او د دغې پاکې خاورې عتلا ده نو د دې اعتلا د تامين په لار کې بند، وهلو، حتی و مرګ ته هم بايد ځان ورکړو د خپلو ګرانو اولادو مالو او حتی سروباك ونه لرو. زه چې د خپلو نورو ورونو د خدمتو خاطرې او د مينې د محبت جذبې را په زړه کړم خدای رو له ډېره خجالته څخه کښته ګورم مګر سربېره پردې باندې ما

و تاته د ځانو په خلاصولو کې سعیه کول لازم دي ولې چې له یوې خوا څخه لوی، لوی کارونه را ته ګوري او د ګمارل شوي خدمت د پلانو یوه برخه لاوسرته نه ده رسېدلې او له بلې خوا څخه د ترکانو مرداري بندیخانې چې د خزندو او موذي حشرو له لاسه څخه څوک تېك نشي په کې کولای هغه جهنم دی چې ذکر یې د انجیل په مقدس کتاب کې لاته دی راغلی)

مطلب دا دی چې دنیولو په پنځمه ورځ یې غټ او کوچني مامورین د حکومت په عمومي سالون کې د محاکمه کولو په غرض سره غونډ شول مجسټریټ د تحقیق او یا د اشتوپانی د دوې و مخې ته کښېښوولې د ترکانو او عربو کینه کښنو سیلانیانو په ډېره بې تابی سره د هغوی د جزا د تعین انتظار کې (لارنس) او ملګری یې چې د جزا د اورېدو او یادونو پوښتنو په غرض سره هلته راوستل شوي وو په یوه ګوښه کې د دوو ضابطانو تر مراقبت لاندې غلي ناست وو چې په ډېر حېرت سره یې د عدالت د سترو غړو د طفلانه وضعیت ننداره کوله کله به د حملې کولو د موقع په فکر کې ډوب شوه او کله به یې د هغوی و بې منطقو وینااوو ته غوږ ونیوئ خدای چې په دې وخت کې ناڅاپه د لوړو مامورینو په میانځ کې پر ځینو اطلاعاتو باندې د نظریو مخالفت پیدا شو چې د ټولو حاضرینو فکرونه د هغو وخواته جلب شوه زمونږ دغو دووبې ګناهو شخصیتو دا موقع غنیمت وبلله او په یوه اتفاق سره یې د هغو توپنچو په ذریعه سره چې د دوی د خائینو ساتونکو له طرفه

څخه د پیسو په مقابل کې د مخه ورتهیه شوي وي یرغل پر وروړ چې ټول یې وارخطا او سراسیمه کړه د تحقیق هغه مرتبې پاتې یې سره څېرې ویرې او خپل شخصي یاداشتونه هریوه وګوتو ته را وستله بیا یې نو په بېغمه زړه سره د پوښېدو تر ځایه پورې ځانونه ورسول.

ای خوب وړو ترکانو او ناپوهو عربو ښه یې ونغوړي چې د انګلستان د وګړو بریالیتوب یوازنی لاره د کار او عمل سره عشق او علاقه ده زمونږ پوهان تر خبرو کارته ډېر اهمیت ورکوي. او د هر چا د لیاقت اندازه په همدغه موازنه سره معلوموی (میجر سرهوبرټ یونګي) د شمالي رویشیاګورنر لیکي چې په ۱۹۱۳ عیسوي سنه کې زه د ځینو تاریخي آثارو د لیدلو په غرض سره د شام د ښتو پر لورې روان شوم هلته مې له یوه ټیټ ډنګر ځوان سره ملاقات وشو چې (لارنس) نومېده نوموړي میجر خپل د یاددابنت په کتابچه کې دا هم لیکلي چې دې زلمې په تاریخي ، ضوعاتو کې زښت ډېر معلومات درلودي او ماته یې د دغې منطقي د زړو آثارو په باره کې ځینې موثق یاداشتونه هم راکړه خوږ مجلس او ادبي خبرو یې زه داسې جلب کړی وم چې د ریل د ټکس اخیستلو وخت را څخه تېر شو او څو ورځې تر فرض کړو ورځو اضافه ورسره اندېوال شوم خدای په رښتیا خوښېږي چې په دې وچه بېدیا کې د ده محترمانه مېلمه پالنې او ښه سلوك د نړی تر هر ډول عالي هوټلو و ماته د استرحت وسایل ښه مهیا کړي وو چې تر اوسه

پورې مې له خوا ؤ خاطره څخه نه دي وتلي بل يې په تاريخي زړو لوښو کې چې تقريباً څلو زره کاله پخوا جوړ شوي و ذ خوراکي موادو راته ترتيبول بېل مزيت درلود د کليوالو عربو په زړو کې يې محبوبيت هومره زيات ؤ چې هېڅ بيان يې نه کيږي د لباس، خبرو او نور معيشت د طرز له مخې څخه خو چا د يوه انګريز ګمان نشواى کولاى حتماً يې يو غربي نژاده زلمى باله حقيقتاً د يوه سياسي سړي لپاره همدغه رويه ډېره مناسبه ده ولې چې د مقصد ميندلو راز په کې نغښتې دى زما د دې سفر په وروستيو ورځو کې يې ورور له لندن څخه د ليدنګ لپاره هم راغى او پر يوه ښکينې باندې مې بله ښکنې زياته شوه يوه ورځ مې له هغه سره د جرمنيانو د معيشت پر طرز او نورو مسائلو باندې بحث کاوه دى د خپلو ليکنو په مرتبولو او پاکټويسې اخته و مګر سره له دې چې زمونږ پر خبرو باندې يې غوږ نيولې ؤ او کرار. کرار به يې په برېتو کې له ځانه سره خندله زمونږ دبحث په پاى کې چې يې ښه د موضوع عکس واخيستى او ټولې خبرې يې د خپل فکر په تله سره وتللې نو قلم يې کرار و ديوال ته تکيه کړ او مخ يې د خپلو نوټو له خوا څخه زمونږ وخوا ته راواړاوه په ډېر قهر سره يې په لوړ آواز وويل:

(آيا د دغو بېعقلانو په ناعاقبت انديشانه چټې حرکتو باندې ستاسې ږغېدل د عقل او پوهې له مخې څخه کوم جواز لري؟ ما ته يې پرته له نورو ناوړو حرکتو له ليدلو او يا اورېدلو څخه دلته د بې غيرتې او نه سړيتوب وضعيت ښه معلوم شو کوم

وخت چې يې زما ښه ګذاره د دې ځاى له خلګو سره ولیدله نو يې په زړو کې د حسد او زونه بل او په هره ممکنه سعیه سره به يې د ترکانو يا عربو ښه نېت له ما څخه بلې خوا ته اړاوه کله به يې جاسوسي او کله به يې غل و چم بازور ته معرفي کولم دی ناپوهانو که له انسانیت او سړیتوب څخه څه برخه درلود ای او يا د عقل په موازنه سره يې هر شي تللای نو به يې د هر اخلاقي وضعیت اوښې ګذاري قدر کولای او په تعصبو او نفسي خواهشو پسې به نه تلای اوس نو تاسې لطفاً قضاوت وکړئ چې آيا د دوی د اروبه د بحث وړ ده او سړی لره دا مناسبه ده چې خپل دماغ دې خوشي په هغه سره خراب او طلايي وخت دی پرضايع کړي؟

پرته له دې څخه تر دې اندازې پورې بېرندوکې او بزدل و چه زما د کار د سورنګ پرميل باندې به يې د توپ يا توپك او د پاروتو پرنبکی باند به يې د دستي بم ګمان کاوه همدغه سبب و چې برلن ته يې د حقظ ماتقدم له مخې څخه څو واره لاندنی تلګرام په دې مورد کې مکرر مخابره کړ:

برلن.....................

زمونږ د کار ځای ته نیژدې يو انګرېز ژلمي د تاريخي اثارو د پلټنې په پلمه راغلی دی چه په ظاهره خفريات کوي مګر په باطن کې سياسي مرامونه لري له حرکتو څخه يې يوه احتمالي خطره محسوسيږي ستاسې مفاهمه د ترکيې له دولته سره په دې مورد کې ډېره ضروري ده (ميجر سرهوبرټ) د خپلو يادداشتو په

بله برخه کې دا هم ليکي: چې د دغه ځوان په لاربنودنه سره زما معلومات د دې ځای د قديمو اثارو په مورد کې يو په دوه سوه د (هيتي) د ښار د زړو کتيبو تر جمو يې زما ذهن روڼ او په ډېرو مشکلاتو کې يې مرسته را سره وکړه پرته له دې صفتو ځخه يې په ښبان ويشتو کې هم ساری نه درلودی د وزګارېدو په وخت کې به يې د تفريح په ترڅ کې د ځګو غرو په لاښو او يادريګو په کوټو کې د ښبې ويشتلو چمونه را ښوول.

د امريکا د يوې عالي يو نيورستي زده کړيانو چې د عمومي رخصتۍ په زمانه کې د دې ځای د علمي سير په ترڅ کې زموږ د دغه زحمت کښه وطن وال استقامت او ثبات وليد د حيرت ګوتې يې په غاښو کې ورته ونيولې او ښېلو ښېلو عکسو سره يې د امريکا د ګردو مجلو مخونه ښکلي کړه يوه له هغو ځخه پخپل ليک کې و کوم دوست ته د ده تعريف داسې کړيدي:

((ښاغلی!
ما د مخه تر دې د انګرېزانو پروطن دوستۍ باندې اعتماد نه کاوه او زړورتوب يې يوه افسانه را ته ايسېدله مګر نن يې ثبوت د يوه لارنس نومي ځوان په واسطه سره راته وشو چې د تفصيل ګنجايش يې په دې وړوکې پاڼه کې نه کېږي کله چې بېرته درستون شم په دې مورد کې به په مفصل ډول سره تشريحات درکړم))
د هر سړي د فضيلت او شخصيت په باره کې بايد د نورو قضاوت د ډاډيني وړ وبلل شي ولې چې د خپلو ستايل او يا قضاوت کول د طرفدارۍ جنبه لري دا دی تاسي ته معلومه دی چې د "لارنس) د وطن د محبت او معيشت د طرز په باره کې د نورو نظريې هومره ډېرې دي چې زما د اوړوکې کتاب يې نشي ځايولای خو سربېره پردې يې د اهميت د زياتېدو په ملحوظ سره په بعضو ځايو کې تذکر کړم. چې له يوې خوا څخه به مې چاوچا ته ذا ليکنه مبالغه ونه ايسېږي او له بلې خوا څخه ګران وطن وال به هغه سره اشنا شي او د خپلو ښاغلو مېړونو قدر ور مغلوم شي ای د انګلستان برکتناکې خاورې او زمونږ د دې ګران مېړه د خاپوڅو وطنه!
فخر کوه چې ستا په پاکه غېږ کې داسې ستر شخصيتونه روزل کېږي چې په هره موقع کې د غليمانو د سترګو تېره اغزي او د سرو چنګکونه دي "لارنس" نومي زوی دې د اعتلا په لار کې څو واره د دارله رسۍ او د توپ له ګولۍ سره مخامخ شوی دی او د

شام و فلسطین په وچو ریګو او سوځوونکو بیابانو کې به یې ستا له محبته څخه بل قوت نه درلودې بله به یې د هرې تنګسې په وخت کې دا ویله چې د وطن د مور حق بیله د بنارګو له پریکړې څخه په بل شي سره نه ادا کیږي وایې د هغو امریکایي زده کړیانو چې د مخه یې تذکر راغی له ده سره هومره محبت پیدا شوی و چې د ده په شیرینو خبرو او اخلاقي. علمي صحبت به کرت نه مړېدل مګر سره له دې چې به یې دی کله د کار په خبرنه دریشی او یا د پوونده و عربو په بدنمایه جامه کې ولید نو به یې یو د پله په غوږو کې څه سره ویل او له وضعیته څخه به یې خندا معلومېدله خو ده به و هغو کم تجربو حکیمانو ته چې د زمانې سړیاو تودې نه وې پرراغلې یا مخونه یې د وطن د خدمت په ګرزو نه وه ګرزن شوي هسې جواب ورکاوه.

((عزیزانو! زه دا کالي چې ستاسې په نظر کې کوم قدرنه لري د تاریخي افتخار په ملحوظ سره اغوندم. او د خپل مرام دوراندې بېولو لومړنی ذریعه یې ګڼم که څه هم زما دښنو سترګو او طلایي وېښتانو د دې ځای عرب په اشتباه کې اچولې او هریو یې بېلې. بېلې تبصرې کوي مګر زه تاسې ته پوره ډاډ درکومه چې د شیرینو پستو خبرو او یا نورو پروپاګنډو له لارې یې غولول کوم د روند کارنه راته ایسي))

حقیقتا د عربو ساده وګړي چې غیر له وچو ریګو او سوځوونکو بیابانو څخه یې نور څه نه دي لیدلي ژرغولیږي او هر حساس قوم یې تر استعمار او استثمار لاندې ژر راوستلای شي همدغه

سبب و چې د لارنس سیاسي چالو او مغرضانه پروپاګنډو به ورځ په ورځ په دوی کې نفوذ کاوه او له ترکانو سره به یې مخالفت په زړو کې زیاتېدې بل د انګلستان نوم د ده په اثر سره د هر بدوی په زړه کې داسې نقش شوې و چې تا به ویل د نیژدې کلي یا (ګاوې) نوم یې دی په اختراعاتو یې هم تر یوې اندازې پورې خبر او د معیشت پر طرزو باندې یې هم پوره ږغېدلای شوای چا و چا ته به زما دا وینا مبالغه واپسي مګر تعجب دې نه کوي ځوك چې د پاخه فکر او ټینګې ارادې څښتن وي کولای شي چې د کلو. کلو. تاریك دماغونه دی روڼ او حساس کړي.
د لارنس د زحمتو د استانو نه او د لوړو. تندو خاطرې زمونږ له زړو څخه نه وتلې دي او نه وزي له سارو انانو سره یې په میاشتو. میاشتو مزلو یا د پښو تناکو او چړاخو یې د انګلستان په تاریخ کې هغه د فخر او سرلوړي فصل و باب پرانیستلي دي چې هیڅ نظیر نه لري.
کله چې د حلب او د مشق و لورته په وظیفه سره مامور شو نو د هند د سوداګرو له کاروانو سره یې څو شپې او ورځې پلی مزل وکړ دې کاروانو به قیمتي جواهرات او نفیس لباسونه له یوه ځایه وبل ځای ته نقلول په لار کې ده ته د روم د امپراطوریت د دې ځای د تېر مجدو عظمت خاطرې یو وار وربه زړه شي او د هغه وخت په زړو توکې یې د ازدحام او جم و جوش منظرې و سترګو ته جګې ودرېدی بیا یې سمدستي د مسلمانانو د یرغلو او فتوحاتو د استانو نه او خاطرته راغلل چې د موضوع د

تقاضا په مراعات سره نو اوس راشي چې د هغو پر پخواني عزوج او اوسني انحطاط باندې هم څه نا څه رڼا واچوو چې په حقيقت سره يې ښه خبر شو دا عرب چې ما په څو ځايو کې د جهالت نسبتونه ورته کړي دي يو وخت يې د عربي کتاب يعني (قران) په برکت او د حضرت محمد د حکيمانه ارشاداتو په اثر سره هومره ترقي کړې وه چې د امپراطوريت نغارې يې په اروپا کې ډنګېدلې او د انګلستان په څېر سره يې په هر ځای کې مستعمرې درلودې په علم او فن کې چه د ترقی مدار بلل کېږي هم پرمخ تللي په طب. رياضي. فلسفه او نورو علومو کې يې زمونږ و ستاسې نيکه ګانو شاګردان وو همدغه سبب دی چې د بعضو پوهانو اثار يې تراوسه پورې د نړۍ په مشهورو پوهنتونو کې ويل کېږي او يا د لويو ليکونکو د مولفاتو ماخذ دی لکه څنګه چې اوس د دوی زلميان د عالي تحصيل په غرض سره زمونږ هېواد ته راځي په هغه عصر کې به مونږ خپل زامن د دوی و مدارسو ته په همدغه غرض سره ليږله راشئ چې سربېره د دوی پر ظلمو او نا حقيو باندې چې له مونږ عيسويانو يا نورو قومو سره يې کړي دي پر دا اوسني پريشانه حال باندې يې د حسرت تودې اوښکې تويې کړو او له بې اتفاقيو څخه يې پند واخلو بې علمي دې ځان وخوري او د بې اتفاقی دې کور خراب شي هغه محترم عرب چې قيصر سرور ته تيټ کړی و او وخاقان يې له هيبته څخه رېږديدې نن ورځ د ناپوهی او انانيت له اثره څخه په څه فلاکت اخته دي هغو عادلو تولوا کانو يې چې د

رعیت له غمه څخه په شپو. شپو خوب نه درلودې یایې وینې زلمیان چې له مرګه څه کرټ نه بېربدل نن ورځ څرنګه په دغو جابرو. جاه پرستو پاچاهانو سره تبدیل شوه چې د خپل شخصي مقصد په لار کې په سوووارته اچوي او یا یې هغه بې سنجشه زلمیان چې بیله نفسي خواهشو او عیشونو څخه بل کار نه لري لاس پخپل یوه لیك کې د دوی د پخواني عروج او د غه اوسني انحطاط پر عواملو باندې په لاندینو کرښو کې څه ښه په زړه پورې تبصره کړې ده.

((زما بناغلیه وروره!

ستا د پوښتنې په غبرګون کې په لنډ ډول سره داسې لیکم: د عربو اوسنی حال د ډېر افسوس وړ دی بې اتفاقیو. ځان ځانیو. جاه پرستیو او پیسه دوستۍ داسې ذلت ته رسولې دي چې بیان یې زه په دې واړه مکتوب کې نشم درته لیکلای که ژوند وفا وکړه او د سپارل شوې وظیفې له جنجاله څخه لږ څه فارغ شوم نو به په دې مورد کې د وطنوالو د استفادې لپاره یو ځانته مستند اثر ولیکم که څه هم د سیاسي تاریخ نورو لیکونکو په مجمل صورت سره دا موضوع تر څېړنې لاندې نیولې ده مګر زه یې د مشاهدې له مخې د پوره داډنې وړ نه بولم البته ته به زما په بېلتون ډېر خواشیني یې مه خواشینی کیږه ژر به موکه خدای کوله دیدن سره وشي زما دصحت له خوا پوره خاطر جمعه اوسه او پر تولو نیږدې و لیرو دوستانو مې ډېر سلامونه وایه.

دا لامر هدی د کلي دريمه کړدی
ستا ورو او د وطن خادم (لاړنس)

. . .

مطلب دا دی چې د دې زحمت په سفر کې يې چې دمخه په لنډه صورت سره اشاره ورته وشوه د برې زړې کلاوې او د عيسويانو د افتخار خلې وليدله چې زړه سختو مسلمانانو له خاورو سره برابر کړي او خپل د انتقام اوږونه يې په مړه کړي وه. په دې کلاو کې به د يورپ د زلميانو ارواحو پر غاصبو غليمانو باندې نفرت وايه او له اوسني نسله څخه به يې د خپلو کسات اخيستو تقاضا کوله دا کينه کښه عرب چې په هغه وخت کې يې ديورشلم ساتونکي په يوه يرغل سره برباد کړدي ورځ د ترکو تر استعماري سلطې لاندې داسې راغلي دي چې هيڅ بنور نشي خوړلای د تيرو ظلمو او تيريو په بدله کې اوس د دوی د خپلو مسلمانانو له طرفه څخه هغه ظلمونه پرې کيږي چې زه يې پوره بيان نشم کولای نه يې حول د دنيي شرافت او حضرت رسول : ... ساتي او نه يې د ... مجدو عظمت لحاظ لري کوز په کور سې د بديو او بې اتفاقو اور په کې بل کړي دي د شخصي گټې او جاه و جلال د لاس ته راوستلو په لار کې يو پربل باندې حملې کوي زه دا نه وايم چې ښې مصلح او آزادي غوښتونکي خلک نشته په کې سته مگر ډير محدود او بې ملاتړه دي

دغې محدودې وطندوستي طبقي به زمونږ له وطن دوسته لارنس سره ډېره مينه درلوده اما د ترکانو له وهمه څخه يې پوره زړه نه شواى ورنيژدې کولاى. تاسې ته به معلومه وي چې نورو جاسوسانو يا سياحانو په وطني جامه کې د عربو ټولې مځکې تر پښو کښلې حتى تر مکې معظمې او مدينې منورې پورې رسېدلي دي مګر د خپلو کړو وړو او شکلو شباهت په لحاظ سره چا نه دي پېژندلي اما لارنس په هر ځاى کې سرو وېښتانو او شنو سترګو په بلا کې ايستلى او له مشکلاتو سره مصادف کړي دي که د ناطقې فصاحت او د پوهې چالاکۍ ورسره ملګري نه واى نو ډېر ژر به يې د دار رسۍ و غاړې ته لوېدلې او هومره لوړ خدمتونه به يې نه واى انجام کړي وايي سربېره پر دې باندې لا په بعضو وختو کې د ټوپکو ډزې پر شوې او د مرګ پټې توطيې ورته ترلې دي خو ده د پاخه تدبير او صبر او حوصلې په مرسته د هغو ژر حل کړي ا مخالفان يې د احسان په پڅه حربه سره داسې شرمولي دي چې بيا يې له ډېره خجالته څخه سترګې نه دي پورته کړي. پرته له دغو بيان شوو سياسي چالونو څخه يې فطرتي زړورتوب لکه څنګه چې له يوه عسکر سره ښايي هم درلودې د صليبي جنګو د تاريخ ژورې مطالعې هم له ده سره په دې لارکې کومك کړى او دا صلاحيت يې په کې ايښى و چې د زړو کالو مخ کې ژوند تصور په ښه صورت سره وکولاى شي.

هغه اثر چې وروسته تر راغبرګېدو يې د عربي آثارو په نامه سره وليکي د آکسفورډ د کالج د استادانو له طرفه يې زينت ډېر قدر وشو او د عربي نړۍ د غونډيو. ښارونو. بيابانونو. او نورو نامعلومو ځايو د تفصيل له حيثه څخه يې يو عمومي مقبوليت هم پيدا کړ.

يو زده کوونکي وايي لارنس د خپلې وظيفې ترسرته رسولو وروسته چې بېرته هېواد ته راستون شو يو دوه عربي نژاده زلميان چې اوږده کميسونه يې اغوستي او اوږدې ږيرې يې درلودې له خانه سره راوستله چې د شپې به له ده سره په اطاق کې يو ځای بيديدل او د ورځې به زمونږ په کالج کې سات په تېرو. مګر روز نه عجب شي ده څو عمر پس دا زلميان د صحيح تربيت او ويښ ماحول له برکته څه د ګړندي موټر د انجنيرۍ په اصولو داسې پوه شول چې زموږ. پخو کسب کارانو به ګوتې په غاښ کې ورته نيولې وي يوه ورځ مويو له دوی څخه چې د سرکس د اوزګړي په نامه سره مو سوم و د وې نيژدې عجايب خانې ته بوتی هلته چې يې د خپل هېواد مهيب ځناوران وليدل نو يې د يو عالم تعجب او حيرانۍ په عالم کې وويل.

((دا حيوان خو غير له منتره او سحره څخه څوك په بل شي سره نشي نيولای تاسې په څه چل سره ګير کړي او تر دې ځايه پورې مو راوستلې دي؟)) د ده پردې نامعقولې وينا باندې ټولو ته خندا ورغله يوه به د ټوکو په صورت سره يو راز او بل به بل راز ځواب ورکاوه.

وا مو رویدل چې له دې ساده ګانو څخه زمونږ له روزلو سره پخپل وطن کې ځنې وحشي حرکتونه کېدل او د معیشت طرز په مونږ ګاهې په سحر او ګاهې په ناوړتوب او بې تهذیبي سره تعبیر اوه بنه یې ویلې دې چې فطري غریزه پر کسبي غریزه باندې غالبه ده او هر شی بېرته و خپل اصل ته رجوع کوي.

په ۱۹۱۳ عیسوي کال کې د مصر د حکومت د (سینیا) د فوځي نقشي حاصلولو د اصرار په اثر کرنیل نیوکامب د دې کار په انجامولو سره ماموږشو او د ترکیې له حکومت څخه یې د ملك د پیمایش کولو اجازه وغوښته شوه مګر متاسفانه قبوله نه شوه دې مجبوره شو د قدیمو آثارو د لیدلو په نامه سره یې یوه موقتي اجازه د ځینو سختو قید او شرط په داخل کې حاصله کړه چې د لارنس په مرسته به یې په ظاهره تاریخي آثار مشاهده کول مګر په باطن کې یې خپله اصل وظیفه سرته رسوله څو هغه و چې په ډېره لنډه موده کې یې د خپل زیار او زحمت په برکت سره داسې نقشه ترتیب کړه چې له اصلي نقشې څخه یې هیڅ فرق نه کېده د ده دا کار د دې فن د ماهرینو له طرفه څخه د ډېر تقدیر وړ وبلل شو

په ۱۹۱۴ عیسوي سنه کې چې لارنس اکسفورډ ته راغوښتل شوي و ناڅاپه د مصریانو او ترکانو په منځ کې د انګلیسانو په تحریك سره جنګ ومښتې په دې وخت کې کرنیل نیوکامب د کومې وظیفې لپاره فرانسې ته تللې و او هغې ترتیب کړې نقشې یې د حرب وزارت ته پوره لازشودنه نشوای کولای نو د

مجبوریت له مخې څخه ولارنس ته رجوع شوې او نظریه یې په دې لار کې وروسته تر هغه موثقه وبلله شوه.
کله چې د ده اهلیت او لیاقت د نوموړي وزارت لوړو مامورینو ته له هر حیثه څه د ډاډنې وړ ثابت شو نو یې د (سیکنډ لفټینټ) عهدې ته جګ کړ مګر ده دا د رنه وظیفه تر ځان لوړه ګڼله نو ځکه یې و خپل وروړ ته په دې باره کې داسې ولیکل:
((ګرانه وروره!
ډېره درنه وظیفه په غاړه کې را لوېدلې ده چې د جسماني کمزورتیا او عدم لیاقت له حیثه څخه یې تر ځان لوړه بولم دعا را ته کوه چې د خدای په توکل او د حضرت مسیح د روحانیت په برکت سره یې تر عهدې ووزم
ستا وروړ لارنس
((د حرب وزارت د نقشې ترتیبولو دفتر))

دا خو یوه منلې خبره ده چې فعال او باکفایته شخصیت په هر ځای کې د هم مسلکانو د سترګو خار وي او کوښښ کوي چې په یوه ذریعه د ذریعو یې بد نام کړي
نو د همدغې کلیې په اساس سره دی له دغې وظیفې څخه موقتاً ایسته کړ شو او بېرته قاهرې ته د یوه پټ خدمت په سرته رسولو سره مامور شو

دې بې تميزيو د ده ټينګ عزم ته هيڅ خلل ونه رساوه او نه کوم نارضايت ښځې ښکاره شو په ډېر نعاليت سره يې د دغه سپارل شوي کار وسرته رسولو ته ټينګه ملا وتړله زه دا منم چې له ده سره په انګلستان يا قاهره کې د سترو خدمتو په موازنه سره انصافانه کار ونه شو مګر د صحيح کرکټر او پاخه مسلك ښځو صرف د خدمت د انجامولو په عشق کې ډوب دي د چا د تقدير يا نه تقدير پروا نه لري

د ګمارل شوي خدمت په سلسله کې پس له څو عمره ښځه وبصرې ته ولاړې او هلته له (مس کرېروډبل) نومې جاسوسې سره چې په ډېر زحمت او تکليف يې ورځې او شپې تېرولې يو ځاى شو په زحمتو او تکليفو زغملو کې پس له ده ښځه دغه ښځه د ډېر تقدير وړ ده لکه څنګه چې دى يې پخپلو ياداشتو کې هم ډېره ستايي او ليکي چې زما د دغه لنډ سفر شپې ورځې له دغې مهرباني ښځې سره ډېرې ښې تېرې شوې خو متاسفانه چې د حرب وزارت ژر د جنګ د ډاك د زخميانو تولولو په نګرانۍ سره مامور کړم چې پس له څو ورځو ښځه مې د مړو د لاښودبدبوى او مکروبو له لاسه ښځه صحت پر مخ خراب شو خو سربېره پر دې مې له خدمته ښځه ډ ډه ونه کړه او د ترکانو د سپينې جنډې په مقابل کې مې په ډېره مېړانه سره تېر سپر کړ

ګرانو لوستونکو!

تاسې باید د ده له دې تذکر څخه چې د خان په حق کې یې وکړ په اشتباه کې و نه لوېږي

پرته له دې یې د هغې زمانې متقاعدو منصبدارانو هم د دغه خدمت تصدیق کړی دی مګر زما په عقیدې سره یې باید د دې هومره خدمتو په مقابله کې دې وړوکي خدمت لره څه اهمیت ورنه کول شي تا سې پخپله قضاوت وکړئ کوم سرباز چې په سوو میدانو کې پخپل سر سره لوبې کړې وي او د وطن د چوپړ په لار کې یې له هېڅ شي څخه مخ نه وي اړولی آیا کیدای شي چې په دې دونه خدمتو کې دې یې یو وړوکی خدمت مدنظر ونیول شي؟

د کانال سویز په اړو د وړکي په داسې حال کې چې هم یې عکسونه اخیستل او هم یې جنګ کاوه ناڅاپه د ترکانو د یوې ټولۍ د یرغل راوړلو په اثر سره نیژدې و چې ګیر شي اما د فطري زړور توب او عسکري چالو په زور سره یې د انګلیسانو د شاوخوا لښکرو تر یرغل راوړلو پورې ښه مقاومت وکړ چې په نتیجه کې مقابل طرف مات او دی زخمي په وینو ککړ و خپل کیمپ ته بوتلل شو وایې په دې محاذ کې پرته له فوټوګرافۍ څخه د نقشې د ترتیبولو کار هم رسماً ور سپارل شوی و. ضمناً به یې د ترکانو د مرتبو پلانو پټ کشفیات هم کول له ډېره فعالیت څخه یې نه د شپې خوب درلودې نه د ورځې مطلب دا دی چې په دې سره یې خپلو هم مسلکانو ته دا پوره ثابته کړ.

چې زما صحيحو نقشو او پلانو نسبت ستاسې نقشو. پلانو ته د لښکريانو ښه لارښودنه کړې ده.

يو منصبدار ليکي چې د دې خدمتو تر سرته رسولو وروسته بصرې ته د يوه پټ راز معلومولو په غرض وليږل شو چې د هغه د کشفېدو او نتيجې لاس ته راوړلو په باره کې يې خورا ژر خيلي مربوطې قوماندانۍ ته ډاډ ورکړا او پر ځينو نظريو باندې يې چې په بعضو حالاتو کې مدنظر نيول شوي وي سخت تنقيد وينو نو ځکه د يوه نوي سکيم تر ترتيبولو پورې هلته د تاليد امر ورکولی شو د حق او حقيقت له مخې ځخه وايم چې د ده اهليت او لياقت پخپل فن کې يو منلی حقيقت و چې هيڅا انحراف نشواى ځينې کولاى ده ته د مشاهدې او پخې تجربې له مخې ځخه دا معلومه وه چې د انګرېزانو لښکرو ته په فلسطين کې د کوم علت له وجهې ځخه مشکلات پېښ شوه؟ او ترکانو ولې په خپلو پلانو کې داسې لويه سهوه وکړه. لا د کچز په ځه ډول سره د عربستان په وکړو کې د آزادی روح پيدا کړ؟ يا يې حسين د ترکانو او مخالفت ته وپاڅاوه وايي ده د عربو او ترکانو د مخالفت د علتو په اساس سره ځان هلکف وباله چې له موقع ځخه استفاده وکړي او ډېر ژر د خپل يوه ټينګ ملګري په لار ښودنه مشوره سره يوه داسې نقشه ترتيب کړي چې دهغه له مخې ځخه انګرېزان د ترکانو په مقابل کې په سلو کې سل کاميابانه اقدمات وکولای شي په دې لار کې به يوې بلې تجربه ناکې جاسوسۍ چې په عربستان کې وظيفه ورکول شوې وه هم

مرسته ورسره کوله او په بعضو ځايو کې به يې د نظريو ټينګه طرفداره وه.

دې پخپلو ياداشتو کې ملګرو ته په عربو کې د مرام وړاندې بيولو پر امکاناتو باندې داسې توضيحات ورکړي دي په عربستان کې غير له مذهب او يا اسلامي قيوداتو له پابندۍ څخه په زور سره څوك مقصد لاس ته نشي راوستلای لوړيره پريږده. اوږده کالي واغونده. اوږدې تسبيح اړوه. په لمانځه کې خضوع و خشوع زياته کړه هر څه چې دې زړه غواړي هغه کوه څوك څه نه درته وايي ډيره خريل او يا د تمدن په لباس سره ملبسېدل په کې لوی آفت دی بالفرض که څوك له ذکر سوو مقرراتو څخه لږ څه مخالفت وکړي فوراً په کفر سره متهم کيږي او ټوله په خورا بد نظر سره ورته ګوري يعنې د ګرده عمر عبادت يې يو بې فايدې او عبث کار ګڼي لنډه دا چې د دوی ټوله تمايلات پرلوړيره اوږ دو تسبحو او اودس باندې منحصر دی بل د قومي تعصب په نرۍ اشاره سره د بعضو افواهو او بې حقيقته پرو پاګنډو له لارې څخه ژر يو د بله سره لمسول کيږي نو اوس لا درته وايم که بالفرض په درسپارل شوې دنده کې مو ذکر شوې مقررات مدنظر و نه نيول په يقين سره وپوهيږې چې ټوله مسلمانان به په يوه سلاسره د صليبي جنګو کانې راوکړي له يوې خوا څخه به عسکري تلفات راورسيږي او له بلې خوا څخه به وترکانو و جرمنيانو ته د کسات اخيستو ښه موقع په

لاس ورشي چې له مسلم ایمپائر سره د جګړې په قیام کې ښکاره ګډون وکړي.
زه پخپل زغم له حسین سره په غیر مستقیم صورت تماس پیدا کول او په هره ممکنه مرسته سره یې خوشحالول یو مناسب او پرځای اقدام بولم ښایي چې په دې لار کې به د صلیبي جنګونو د مشکلاتو د تاریخ کتنه زما د دغې نظریې پوره تائید وکړي.
د لارنس د صحیحي نقشې او پخو نظریو په اساس سره چې د پورتني لیك مثبت هدایتو نه هم ورسره ملګري وو لارډ کچنر وکړای شوای چې په غیر مستقیم صورت سره د مکې حج کوونکي او زائرین د شریف طرفداره کړي او له ده څخه د هغې ویرې په اثر سره چې له ترکانو څخه یې په زړه کې درلوده پوښتنه وکړي چې ته د بغاوت کولو طرفداره یې که یه؟
ډېرو معتمدو او رښتیا ویونکو کسانو ویلي دي چې لارنس دمخه تر دې په قاهره کې د انګرېزي ماهرانو په وړاندې د ذکر شوو ګذارشاتو تذکر کړي او کماندر هوګارت یې مجبور کړی و چې د قلزم د بحیرې له لارې څخه د حقیقت معلومولو په غرض و خوځېږي مګر تر دې خوځېدو د مخه اطلاع ورسېده چې جګړه ومښتله او شریف حسین د اتحادیونو د ملګرې اعلان په ښکاره ډول سره وکړ. تاسې به ګمان کوئ چې د دې انقلاب اور په چټکې صورت سره بل شو مګر داسې نه ده زمونږ د دې مدبر جاسوس مهیجو وینا او په زړه پورېو پرپاګنډو پخوا تر دې لا د

هغو خلکو بیده احساسات داسې په ښور راوستلي وو چې بېله جنګه او مرګ څخه په بل شي سره نه سرېدله.
وایي د دې مهمې وظیفې تر سرته رسولو او نتیجې اخیستو وروسته نوموړی د جنګ د خپرولو او پراخولو په غرض سره د عربستان لورته ولیږل شو او هلته یې د جاسوسی یوه لویه دستګاه جوړه کړه بیایې د یوه مذهبي شیخ په صورت سره په لاندې ډول پلانونه تر اجرا لاندې ونیول.
لومړی یې د مذهبي او اولسي مشرانو زړونه لاس ته راوستل پس له هغې یې شریف د یوه اسلامي مقتدا په حیث سره دوی ته معرفي کړ چې په دې سره یې له ترکانو سره د هغو بغض په زړو کې زیات او د جنګ اور ته یې تر پخوا لانبه لمنه پسې ورکړه یو سیلاني وایي د هغه ځای د لڅ ولپړو وګړو احساسات تر دې اندازې پورې پارېدلي وو چې په تش موټي او زنګ وهلو تورو سره یې د ترکانو و مسلحو لښکرو ته داسې ماته ورکړه چې هېڅ تصوریې نه کېدی په همدې جلادت او بهادرۍ سره یې له یوې خوا څخه دنیا ته خپل عملي سیاست ښکاره کړ او له بلې خوا څخه یې د استعمار منحوسه کمبله له خپل هېواده څخه ټوله او استعمارچیان یې ښه وشرمول.
په ۱۹۱۶ عیسوي سنه کې چې لارنس له سویز کانا له څخه د مستیر او نالډ په ملګرۍ د عربستان په لور روان شو د ببرۍ د سوکه تګ په اثر سره یې د شاوخوا د ټولو ساحلو ښه ننداره وکړه بل یې په دې پلا سفر کې له یوې خوا د نوموړي ملک د

مسلمانانو پر مذهبي شعايرو باندې پښېړو قوفيت راغی او له بلې خوا ملي عنعنات او قومي دودونه چې د جاسوسی په فن کې لوړ اهميت لري ورمعلوم شول.

يو سياح اظهار کوي چې د نوموړي کښتی مشرماته وويله چې د لارنس زړور توب ته د طوفان د پيښيدو په حين کې زه هك پك ولاړ وم نو ومې غوښتله چې په کومه پلمه سره په مجلس ځان ورسره اخته کړم او د دغو پوښتنو په ذريعه سره معلومات لاس ته ځنې راولم د کښتی مشر ښاغليه تاسې کوم ځای ته د تګ نيت لری؟

لارنس: جدې ته

د کښتی مشر: په دې نازکه موقع کې سياحت کول امکان لري؟

لارنس: البته

زما دې څو پوښتنو او د ده دغو مجملو ځوابونو د (مستر استورز) په زړه کې څه شك پيدا کړ غوښته يې چې په مفصل صورت سره معلومات ځنې واخلي خو د هوا د انقلاب او د جدې د نژديکت په اثر سره يې موقع پيدا نه کړه او هغه پټ ارمان يې په زړه کې هغسې پټ پاتې شو.

د سپېدو چاودلو پر مهال باندې په داسې حال کې چې د اوبو باډا سکو او د وچې باد چلېدلو دوام درلودی ناڅاپه د ساحل د ريګو ګوټې ښکاره شوې او د وچې د مرغانو چرو چوري واوريدل شو په دې وخت کې په ټولو سانونتله او د ژوند اميدونه يې پيدا شوه د ورځې پر دولسو بجو باندې بېړی لنګر واچاوه او

د څو شواروزو اضطرابي حالت داستان پر دې ځای باندې سرته ورسېدئ. سمدستي زمونږ د لارې خوږ ملګري لارنس د کرنیل نیلسن په لاربنودنه سره د انګلستان قونسل خانې ته بو تلل شو او مونږ په یوه نیږدې هوټل ننوتلو.

یو لیکونکی وایي لارنس راته وویل چې د جدې ریګستاني ښار د ناپاکو کوڅو او اومو عمارتو له حیثه څخه د یوه مقوايي ښار په څېر سره راته و ایسیدئ چې د بوالهوسی له پاره جوړ شوی وي.

دا د انګلستان د وطن دوستی ښکاره ثبوت نه دی څه دی چې محبان یې د خدمت لپاره له لندن غونډې ښکلي ښار څه پر دیسان کیږي او د عربستان په وچو ریګو کې د لوږې او تندې په حال کې شپې و ورځې سباکوي که له لارنسه سر د وطن د محبت او د وظیفې د اهمیت فکر موجود نه وای نو به یې سره ببره پر ذکر شوو تکلیفو باندې داسې ژر د پاچاله دوهم زوی عبدالله نومي سره ملاقات نه کاوه او د هغه خواشیني به یې چې د مرستې د نه رسیدو له حیثه ورپېښه وه په هره ممکنه سعیه سره په خوښې نه تبدیلوله څو په هر صورت سره زموږ ستاسې هر فرد د ژوند تر وروستی تاپې پورې د وطن پورورې دی او دا پور په تشوخبرو یا کاغذی لیکنو سره نه ادا کیږي بلکه د ښارګو په وینو یا د سوځوونکو ریګو په زحمتو سره یې غاړه وزي.

بېرته اصلي مطلب ته راځم کله چې لارنس د پاچا له دوهم زوی عبدالله نومي سره ولیدل نو هغه د څه خواشینی په اثر سره چې د مرستې د نه رسېدلو له حیثه څخه ورته پېښه وه د کوم التفات په نظر ورته ونه کتل او د خبرو په ترځ کې یې د ګیلې په ډول سره لادا هم ورته وویل چې تاسې خو هغه بدقوله مطلب پرسته خلك یاست چې په تشو وعدو سره مو د مسلحو او قوي ترکانو په مقابل کې ودرولو اوس نه زس رارسوي او نه د نفر کومك راکوی ده خوا رسربېره پر دې چې نه یې د انګلیسانو عسکر کومك ته ګمارلای شوای او نه یې په دې لنډه موده کې د دې ځای د معتصبو مسلمانانو په منځ کې کوم درز اچولای شوای د هغه ساده تولواکځی کدورت او خواشینی له یوې بلې خوا څخه په یوه داسې خوشحالۍ سره تبدیله کړه چې چایې د تېرې خوا بدې هېڅ تصور نه شوای کولای. او بل یې ضمناً دا هم ورته مدلله کړه چې انګلیستان ستاسې د خاندان په حق کې ډېر ښه ښه فکرونه لري او کوښښ کوي چې تاسې ژر د خپل مقصد و معراج ته ورسوي.

پسله دې څخه یې وغوښتل چې د ده یا د ملك حسین په وساطت سره له فیصل نومي سره چې ټوله حربي کارونه یې په اراده اجرا کیږي تعارف پیدا کړي خو تر ټولو ښه ذریعه یې د ټولواك هغه لیك شو چې څو عمر د مخه د نوموړي په عنوان صادر شوی و.

یو ملګری یې وایي دمخه تر روانېدو شاه د ده په افتخار سره یوه ډېره مېلمستیا هم ترتیب کړې وه. چې په هغه کې سربېره د عربو پر مخورو باندې بعضو انګرېزانو هم په پټ صورت سره حصه اخیستې وه د یوې ډلې موزیکه والو له خوا څخه به ځینې محلي آهنګو نه بولبل کېدل چې دوی به سرونه ورته غوږ ځوله مګر مونږ ته یې هېڅ خوند نه راکاوه دا هغه موزیکه وال وه چې دوی په جنګ کې له اسبابو سره ګیر کړی او هره ورځ به یې سهار مهال شاه ته د جرمنیانو یا ترکانو خوندورې ترانې ویلې چې په دې سره به یې د هغه احساسات د دې اضطراري ژوند په حال کې په بنور راوستله او ضمناً به یې هریوه کوښښ کاوه چې د جذاب آهنګ په ویلو سره ځان د انعام مستحق وګرزوي دا خو یوه منلې خبره ده چې له سیاسته څخه بې خبره وګړي. د دښمن د ښکنځلو په کنایو هم نه پوهېږي او له هغه څخه د یوې ادبي پارچې په څېر سره خوند اخلي نوموړ او تاسې په دې اساس سره پردوی باندې د اعتراض کولو حق نه لرو.

مطلب دا دی چې په دې ځای کې د وظیفې تر سرته رسولو وروسته لارنس له شاه څخه خدای په امانې واخیستله او سم له خپله پلان سره د (ربغ) په بندر کې د نوموړي له منځوي زوی شرف علي نومي سره ملاقې شو په لومړي پلا کې هغه د ناشناختې له وجهې له ده سره کوم دروند سلوك ونه کړ مګر وروسته یې د نوموړي سپارښتن لیك په اثر سره له خپله وضعیته څخه خجالت وخوړ او خورا ډېره معافي یې وغوښتله.

اما دا ساده تر پایه پورې په دې سر پوه نـه شو چې پلار یې د ده په لیږلو کې مشر ورور ته څه مقصد لري. خو خورا ژرېې یم لـه لیکلي هدایته بې پوښتنې ګرویږنې په یوه رنګینـه کجاوه کې د دریو بلدو عربو په لار ښودنه سره په وطني کلو کې مخ د فیصل پر خوا روان کړ په لار کې سربېره پر لوږو تندو یا نوروتکلیفونو باندې د سترګو یو شدید درد هم ورپېښ شو چې نه یې د شپې طاقت کېده او نه بـه د ورځې دا لاپرېـږده پـه یـوه ځای کـې یـو بېګانه سړی ور سره مل شوی و چې لـه وضعیتـه څخـه جاسوس ښکارېدی کله به یې د خبرو طرز په شامي لهجه او کله به یې پـه مصري لهجه سره اړوه په هره لهجه سره چې به یې پوښتنـه وکړه ده به سمدستي په هغه لهجه سره داسې ګونګ ځواب ورکـړ چې هېڅ نتیجه به پرمرتبه نه وه څو تر یوه شواروز مزل کولو وروستـه هغه پوه و چې کوم مقصد لاس تـه نـه راځي خوشې پښې ورسره شنې کوم بېله خدای په امانۍ څخه یې بله لار واخیستله او دوی د ځانو له وېرې څخه چې نه باید کوم فسـاد مساد جوړ نـه کـړي پر بله لار روان شوه.

دا لار نسبت هغې بلې لارې ته ډېره اوږده او مخوفه وه کـه څه هـم د مخه لالارنس ته نوموړي سړي د ترکانو خلانومي جاسوس پـه نظر ورغلی و اما دا ګومـان یې د فیصل پـه حضور کې د ځینو کسانو د اظهار له مخې یقیني شو.

اې ویونکو! تاسې لـره دې معلومـه وي چې زموږ د خـاورې دې رشتین خدمتګار په دغه سفر کې نسبـت نورو سفروته د وچنـده

تکلیفونه وګالل د سترګو درد له یوې خوا څخه او دغو ماشو و خزندو تکلیف له بلې خوا څخه ډېر تنګ کړي و بل یې د شپې د مزل کولو له حیثه څخه نې غه خوب هم نشواى کولاى تقریباً دولس شواروزه (شبانروزه) یې د دغه تکلیف په حال کې تېر کړه د دیرلسم شواروز د سپیدو چاودو پر مهال باندې د الحمرا دوادې خوله او د کیمپ د کړدیو او عمارتو سرونه معلوم شوه دلته یې نو د څو ورځو استراحت کولو په امید سره زړه خوشحاله شو ایا ستاسې زړوته لوېږي چې په دغه رسیدو سره به یې تکلیفونه خاتمه پیدا کړي: او یا به یې د خوب پر مهال باندې په بېغمۍ سترګې سره ورغلې وې؟

داسې نه ده پسله دې هغه زحمتونه لوړې او تندې پر ورغلې چې ذکرشوي زحمتونه او تکلیفونه ور پورې هېڅ وه د وظیفې مینان خو چې د قوم او وطن د محبت اور یې په درونو کې بل وي د ربتیني عاشق په څېر سره شپه و ورځ آرامه نه لري او د اصلي هدف د لاس ته راوستو په عشق کې یې مال. اولاد او حتی ځان ته لا پام نه وي یو لیکونکی پخپل راپور کې لیکي چې د ځانبت پروخت باندې یې اوښ د کېمپ د عمومي مهمان خانې له مخې سره ګونډه کت کړه ده به لا لږ استراحت او یوګړی خوب کاوه چې یو بریتو عرب راغی او د عمومي قیامګاه تګ ته یې مجبور کړ. د شاهي قصر په خوله کې یې یو جګ قدی. ډنګر زلمی چې سپین بخون د ربښمن کالي یې اغوستي او زرین چلتار یې ترلی و سره له نورو عربي مشرانو استقبال وکړ او یوه

مخصوص سالون ته يې چې پر چارپير باندې يې مسلح عسكر په غير رسمي لباس سره راګرځېدلي وه بوتې په دې اطاق كې پرته له مستقبلينو څخه نور كسان هم د جرګې په توګه سره راغونډ شوي وو چې په لومړي ځل كې يې ډېر برګ، برګ ورته كتل مګر تر تعارف وروسته هر يوه په خورا محبت سره د ښه راغلي لاسونه ور اوږده كړه هغه جګ ځوان چې نروڅكې ږيره يې د تور نقاب په څېر سره ښكارېدله بيله كومې معرفي څخه ده وپېژاندې چې فيصل دى نو ځكه يې د تعظيم له مخې دوهم وارسر ورته ټيټ او د هغه د زيات محبت مورد يې ځان واقع كړ. وأيي تر لږ ګړى سكوت وروسته فيصل د جرګه والو په سلاسره د ده خوا ته مخ راواړاوه او د ټوكو په صورت سره يې ورته وويله په دې سفر كې خو به كوم تكليف نه وي در پېښ شوى كه څه هم مزل خورا اوږد او ګرمي ډېره شديده وه مګر تا سره له نابلدي د خداى په فضل او زماد ګران پلار په توجه سره ژر وسرته ورساوه. ماته دانه ده معلومه چې ستاسې اوسېدل په دلته به دايمي صورت سره وي كه په موقتي.

لارنس په خورا مؤدبانه ډول سره چې له څهرې څخه يې د تصنعي خوښۍ آثار ښكارېدل داسې ځواب وركړ:

((د والاحضرت فرموده ډېره صحيحه ده او د ځان په مناسب توب كې هم هيڅ ويل نشته اما صرف دومره قدر عرض كولاى شم چې د مشق زښت ډېر ځنې ليرې دي)) په دې ساده وينا سره چې نه اشارتاً او نه كنايتاً كوم سياسي غرض په كې موجود و د

حاضرینو په بڼو کې د یو ډول هېجان او تعجب آثار څرګند شول چې ګویا د دوی په زغم د دې معمولي ځواب ورکول هم د شهزاده په لوړ حضور کې یو ډول بې ادبي ګڼله کېدله.
لارنس خوار ته به دې منظرې کله په دماغ کې دغه فکر ور ګرزاوه چې دا وضعیت به د جنګجویانه قوت د توهین په محمولیدو سره یو په زړه پورې اثر وکړي چې په هغه سره به د خپل مقصد مزل ته ډېر ژر ورسېږم او هغه پایلې به څنې حاصلې شي چې ټوله امیدونه مې پورې تړلي دي.
او یا به د دې وحشي عربو په منځ کې چې د انسان مرګ یو معمولي کار ورته ایسې په ډېره بېرحمۍ سره ووژل شم په دواړو حالو کې زه خپل ځان موفق بولم که څه هم خلك وایي په پردېسۍ کې مرګ زور غواړي مګر ما ته د بې ننګۍ تر ژوند بل لوی مرګ نشته.
خو سربېره پر دې اندېښنو باندې به یې کله کله د سترګو تر کنجانو د فیصل تندي ته کتل او د هغه وضعیت به یې تر کنترول لاندې نیوی په هر پلا کتلو کې به ده ته دا متیقنه شوه چې سړی خو را کیندلی او د دې نورو ساده ګانو په څېرسره بې فکره او بې سیاسته نه دي د شرقي حاکمانو ډب کول له دو لارو څخه دې چې یا خپل تفوق پر مادونانو باندې ثابتوي او یا نه غواړي چې د کښنته استعداد راز دې افشاشي نو له همدې سببه څخه د ملك د پاچا او یا سردار د خبرې د غبرګېدو حق هېچا ته

نشته که بالفرض کوم چا تخلف ځنې وکړ هغه ته د باغي په ډول سره سخته سزا ورکوله کېږي.
وایي فیصل به سربېره پر درباري وقار ساتلو په خبرو کې چاته لغازونه هم ویل او ځیني وختونه به یې له ځینو خبرو څخه تجاهل عارفانه کاوه نو ځکه یې وروسته تر څو دقیقو سکوت د لارنس پر شا لاس کېښود او د تصنعي خندا په حال کې یې د ریشخند په ډول سره ورته وویل:
که ((دمشق) له دې ځایه څخه لرې دی الحمدلله ترکان خو خورا رانیژدې دي که څه هم دې نعاز زمونږ پر دېس قاید باندې ډېر بد اثر وکړ اما د سیاسي فضا له خېرېدو له وجې څخه یې سکوت مناسب وبلاه او له ځواب ورکولو څخه یې فعلاً ډډه وکړه.
لارنس وایي د فیصل او نوروشیخانو د سیاسي موضوعاتو له ږغېدلو څخه به ما د خپلې نقشې غلطۍ اصلاح کولې او د دوي د زړو په پټو رازو به خبرېدلم چې څه کارونه کېدونکي دي؟ دوي څه غواړي؟ بل دلته ما ته د یوه سړي د معلومات له مخې دا معلومه شوه چې عربي زړه وران د ترکانو د نوې وسلې مقابله په تشو ګېډو د زړو ټوپکانو او موټي ماتو تورو په ذریعه سره کوي او بله کومې اساسي نقشې او یا تیارۍ څخه خو شکه په خوشکه ځانو نه وژنې تر ټولو لا د تعجب خبره دا ده چې یوه ته د خپلو جنګېدو هدف نه دی معلوم صرف د مشرانو خوښې او د اولجې پیدا کول یې غرض دی بل پرته له دې وجوهاتو څخه د

مصري جبه خانې د شلو کالو په زړو توپکانو سره د ترکانو د عصري وسلې مخ ګرزول یو ناممکن کار دی.
هغه سړی چې ده ته یې د دې وضعیت په باره کې په زړه پورې توضیحات ورکړه دا هم وویل چې مونږ ته اوس لازمه ده چې د راتلونکو حوادثو خیال وساتو او له تېر شوو حلق تلخیو څخه سترګې پټې کړو. تر ټولو لومړی باید په خلکو کې د اتحاد حس پیدا کړ شي ولې چې په بې اتفاقي هېڅ کار سره له عصري اسلحې مخ ته نه ځي د عربو د جنګ کولو طریقه هم د اصلاح وړ ده تاسې نه وینئ چې پلار او زوی په یوه ټوپك سره جنګ کوي کله چې یې یو سړی شي نو یې دا بل ځنې واخلي بیا یې یو خاندان له بله خاندانه سره په ګډه جنګ ته ځي او هلته فیرونه په واري سره کوي همدغه سبب دی چې د فیصل تکبر مسلسل بدلیږي او پر یوه قرار نه وي بل د خوراکي موادو کمبود هم ډېر مشکلات او خنډونه مخې ته اچولي دي که په دې لار کې یو ګټور تصمیم ونیول شي ګومان کوم چې حتماً به ښه پایله ورکړي.
په اوس کې د جنګ کولو ښه لار دا ده چې یرغل باید په ناڅاپه صورت سره وي چې له یوې خوا څخه ځانې نقصان لږ ورسیږي او له بلې خوا څخه ولجې ډېرې په لاس راوړه شي ولې چې د ترکانو فوځیان یا د لوړو کلاوو په برجونو کې مسلح ناست دي او یا یې په لویو ښار وکې پاخه سنګرونه جوړ کړي دي چې په هر وار باراني فیر سره د لڅ و لېړو عربو حواس مختلوي ولې به یې

نه ورمختلوي آيا په تش لاس سره د احساساتو په زور پر وسله وال غليم باندې برى پېدا كول امكان لري؟ يا په وړې نس سره په هفتو، هفتو څوك جنګېداى شي؟ يقين وكړه. كه له كومه طرفه څخه دوى ته وسله وركوله شي او په نس مياره شي نو په خوړا لنډه موده كې به په مقابل طرف هغه كاني وكړي چې چا به په چا نه وي كړې.

مطلب دا دى چې د فيصل د مشاورانو ځينو ياداشتو او ياد دې مشاهد پورتينو توضيحاتو د لارنس په زړه كې له عربو سره د فوري كومك كولو مفكوره ټينګه كړه وې غوښتل چې په دې مورد كې له خپلو لوړو منصبدارانو سره په مصر كې مفاهمه وكړي نو ځكه يې په خورا چټكۍ سره هغه د تكليف لاړ چې د مخه پر تللى ود د نيوب (Yanob) د ښار له خوا څخه تر جدې پورې د يو عالم مشكلاتو په حال كې طې كړه وايي په جده كې يې له اميرالبحر و يمزى سره وليدل او د خپلو انكشافاتو راپور يې د هغه تر نظر تېر كړ ضمناً يې د تګ په عزم كې هم د ځان ملاتړ وګرزاوه دې اميرالبحر پخپلو بېړيو كې د عربو قوماندانى لره ځيني نفرې په ملي لباس كې د مرستې په توګه سره راوستلي وو او پخپله يې اكثريو محاذو كې په عملي ډول سره ګډون كړئ او څو واره يې پر تركانو باندې مسلسلي ګولۍ اورولي وې.

لارنس د دې ځاى د كاروترانجامولو او له دې ستر منصبداره سره د افكارو تر تبادلې وروسته خرطوم ته ولاړى او د هغه ځاى

د ګورنر (ريخبالډ ولګيټ) نومي فکر يې د خپلو امکاناتو لوري ته راوګرزاوه بيا نو د نيل د سيند لِه جنوبي طرفه څخه قاهرې ته ورسيدې هلته يې سربېره پر ډېر کوښښ باندې د جنرال ستاف خيال د ده له خياله سره توافق پيدا نه کړ ځکه چې هغه ګومان کاوه چې دی د خپلو لومړنيو مشکلو اقداماتو تر عهدې ښه وتلی دی بله پلاليږل به يې تر دې لاګټوره نتيجه وبخښي او ټوله نيمګړي کارونه به په صحيح صورت سره بشپړ کړي نو له دې امله يې په زوره فيصل ته په دوهم ورتګ سره مجبور کړ. که څه هم ده ډېر عذرونه ور وړاندې کړه او په ننواتو يې خلك ورولېږل مګر کومه پايله يې ونه بخښله په خورا مات زړه سره بېرته (ينوب) ته ستون شو هلته يې وليدل چې په غياب کې ټول شيان تيت و پرك شوي او د ترکانو يرغلو ټوله عرب تر پخوا لا زيات وارخطا کړي دي په دې پلا تګ کې يې بيا د فيصل او نورو سردارانو له طرفه څخه تود هرکلی وشو دلته نو لارنس موقع پيدا کړه په داسې حال کې چې د دوی د هر يو له تندي څخه دوېرې آثار ښکارېدل د خپل کسات اخيستو په ملحوظ يې د پسخند او خندا په صورت سره داسې وويل:

پرتش ډګر باندې خو هر څوك لاپې وهي مېړه هغه دی چې د رشتيا پر ميدان ټينګ ودريږي او د خپل مرګ په قيمت سره نورو ته ژوند رانيسي د دې وينا په اورېدلو سره ټولو سرونه کښته واچول نه يې د "هو" ځواب ورکړه او نه يې د "نه".

د وطن رشتینی خادم (لارنس) د آمرینو ټولي بې قدرۍ او جفاوې چې په دې پلا یا نورو پلاوو کې یې ورسره کړې وې د وطن د عشق په لار کې ګرد سره هېرې کړې په پاك زړه او پاکه عقیدې سره یې د مرام وړاندې بیولو ته ملا وتړله.
د "ینوب" ختیځې خواته د سل مله واټن په اندازه سره د مدینې ښار چې د مسلمانانو په نزد ډېر تقدس لري واقع دی له دې ښاره څخه بیا دمشق ته یو سړك تللی دی چې د فیصل د ورور د فوځې چوني له څنګه سره تېرېږي بیا د دو سوو میلو په اندازه د شمال خوا ته د عقبی د خلیج او ینوب په منځ کې د (وجهی) پر بندر باندې تمامېږي په دې بندرګاه کې د ترکانو په موجودیت سره عرب له دوخواوڅخه تر خطرلاندې کیدل که بالفرض لارنس په مدینه کښې اوسیدل غوره کړی او د (وجهی) ولورته متوجه سوی وای نوحقیقاً به ئې دااقدام پرځای اونتیجه بخښونکی ګڼل شوی اوترېوی اندازې پورې به ددې خطراحتمال نه موجودیدای.
وایي په دې پلاسفرکښې په ښکلې چلتار- وریښمینو ملی کالو- زرین کمر بندسره چه جوهر داره پیش قبضه پکښې وهل شوې وه تر هر عربی شهزاده ښکلی ایسیدئ غیرله شنو سترګو - نیت قده او سره مخه څخه چا دیوه انګریزګومان نه شوای پرکولای حتی بعضو ناخبرو عربو به د فیصل ورور باله او د هغه په ډول سره به ئې عزت ساته په زړورتوب او سخاوت کښې به یې هم په هر ځای کښې ستاینه کېدله- د تقوی او پرهیزګارئ ارادت هم د ځینو، ځینو ورته پیداشوئ و، د تعجب خبره لا داده چه په دومره

اوږده موده کښې له ده څخه کوم داسې حرکت صادر نه شو چه د دوی د معاشرت له آدابو څخه دې مغایرت ولري او لرلي فکرونه دې دده په حق کښې پربله خوا باندې واړوي.

وایې کله چې له دې لارې څخه ده ته ددې منطقې د قیادت حاصلولو بشپړ اطمینان حاصل شو نو یې خلکو ته په زغرده سره د (وجهی) د تللو امر وکړ او د ۱۹۱۷ عیسوي سنې د جنوري په میاشت کښې په یوه لویه قافله دده- فیصل او نورو مشرانو په ګډون سره هغه لورته کوچ سوه چه د اوښانو غړغړو- د خلکو شورماشور او د کجاو چغکې یې په دې وچ ریګستاني ساحل کښې یوه هنګامه جوړه کړې وه له دوی څخه به یوه ټولی په ډولو سورناسره اتڼ کوونکي تله او بله به یې د موزیکی په ټم - ټم یاد ټولګي په زړه وړونکو نغمو سره مدهوشه روانه وه د اوښانو په چابکی سره به له سپرو څه سرې جنډې دوری و.

هیسته کېدنې تودباد به ګاهې له یوه څخه لوپټه و ښویوله او له بله څخه به یې خولی په هواکړه ددې اطمیناني تګ په ترڅ کښې یوې (ګاوې) ته نیژدې ناڅاپه دوه کسه سپاره معلوم شول چه یویې له ښې څخه عرب او بل یې خارجې ښکارېده دلته نو په دوی کښې څه اضطراب پیښ شو مګر دې اضطراب او پریشانی ډېر دوام ونه کړ ولې چه له وضعیته څخه د مغرضینو او مطلبیانو ګومان نه پرکېده څو دښه نیژدې کېدو په نتیجه کښې دا ګومان یقیني شو او معلومه شوه چه یو د انګریزانو پخواني افسر کرنیل نیوکامب اوبل یې ملګری دی دا افسر -

د خپل هم کاره ملګري لارنس په ليدلو سره هومره خوشحاله شو چه له ډېرې خوښۍ څخه يې خپل آس پرېښوده او له ده سره په کجاوه کښې سپورشو ترنيمې ګړۍ پورې يې ښه د زړه خواله سره وکړه بيايې نو د کوم مهم کار د اجراکولو په غرض سره خدای په اماني ځنې واخستله اوپر بله لار رهی شو.
ددوی قافلې مابنام ته نيژدې په يوه هوارداګ کښې چې شينلي ډېر پکښې وه وارولـه ددې ځای هوا باران ډېره مرطوبه کړې وه او لـه راستـه پلوه څخـه نـری نـری بـاد هـم چليـده د شـاو خـوا پراوسيدونکو باندې د لښکريـانو لـه ليدلـو څخـه هم غلبـه وکړه مګر بعضو باخبرو خلکو په اطميناني صـورت سره ورتـه واضـع کړه چه دا زمـوږ ددوست فيصل فـوج دی غـوارې چې پر (وجهـه) يرغل وروړي.
لارنس وايې ددې ځای ساده عربو تـه چـه زمـوږ د جمعيـت لـه ليدلو دا محسوسه شوه چې ټوله نړۍ د ترکانو په مخالفت کښې حرکت کوونکې ده نو ځکه به د شيخانو تر مشرۍ لاندې ډلې، ډلې، راتلې او له فيصل سره به يې دوفادارۍ قسم کـاوه زمـوږ د کوچ و بـار د معطلۍ لوی علت په دې ځای کښې لـه يـوې خوا څخه ليرې خلکو تـه حـال ليږل او هغـه جنـګ تـه رابالل و لـه بلې خوا ټول جهان د ترکانو له طرف څخه مسـموم شـ ری وو چې بيلـه پـاکولو، څخـه يې بلـه چـاره نـه درلـوده ددې سوکه تـګ پـه حـال کښې چې بـه نـن ياسبا د مقصدتکی تـه رسيدلو نـا څاپـه د (وجهی) د فتـح خبر را ورسيده او موږ ټرلو د هـارډنګ نومـی

اوګوټ د مانوګانو او متحدو عربو په دغه فتح سره زښته ډېره خوشحالي وکړه.

کپتان بائل په اوګوټ کښې لارنس ته ددې فتح ګذارشات داسې بيانوي.

موږ له بحره څخه د پنځو سوو عربو په ملګرې سره د (وجهي) پر بندرګاه باندې ګولۍ اوروليې اوپر ساحل باندې مو پياده سوو عسکرو له ترکانو سره په دننه ښار کښې لاس په لستوني جنګ کاوه چه په دې وخت کښې نابېره يوه افسوسناکه واقعه پيښه شوه د شاهي هوايي سرويس يو لفټيننټ د بيړيو د ځاى ټاکلو په حال کښې د ګولۍ د چاودلو په اثر سره مړشو مګر زموږ زړورو عسکرو سربيره پردې ضايعه او ياد ترکانو پرسخته جنګيدلو باندې د خداى په توکل او دوچ موټه په زورسره نومورې ښار فتح او خپل د افتخار بيرغ يې پرونجته په دې فتح کښې خورا ډېر قيمتي اسبابو نه خلکو ته د الجي په توګه سره په لاس ورغلل چه هر ناديده عرب يې په ځايولو پورې اريان و.

کله چې د وړو عربو سترګې ددغوبې شمارو مالو او اسبابو په برمته کولو سره مړې شوې او د فيصل بې قراره زړه ته په دې غيبي فتحه سره ډاډ حاصل شو نو لارنس قاهرې ته دراپور ورکولو په غرض سره سفر وکړ او هلته يې لومړى له جرنيل (کليسټن) سره وليدل چې هغه ته يې د خپل پلان د صحيحې نتيجې تر تفصيل ورکولو وروسته وويل زه ستاسې د رش

درنووسلو او ډېرو روپو دژر رسولو په شرط سره کولای شم چه په لنډه موده کښې دې ټول ترکان له عربستان څخه وباسم دده دې قول تصدیق د نورو حاضرینو له طرفه څخه هم وشو او پخپله جرنیل یې له جدیت او فعالیته څخه خوښي څرګنده کړه ضمناً یې د خبرو په ترځ کښې د نوموړي با کفایتي اوپوهه پخپل مسلك کښې هم ډېره وستایله خو له بده مرغه یې د فلسطین د اردوړ او مشکلاتو له حیثه څخه دده ددې پیش نهاد عملی کیدلوته موقع نشوای پیداکولای مګر سر بیره پردې باتدې په بشپړ اطمینان سره دا ور معلومه وه چې په تشو مدبرانه کارروائیوو ترکان ډېر وارخطا کړي دي په حقیقت کښې دی‌په دې خپل فکر کښې ډېر تیروتلی و. چه بر منډ عرب یې دده په وچ تدبیر سره بیله ازوغې او نورو حربي لوازمو جنګول او یایې په ساحلي علاقو کښې د بغاوت خپریدل یو معمول کار ګانه همدغه سبب و. چه په دې پلاکښې لازنس د رس او یا نور کومك دنه رسیدو له وجه څخه په هرځای کښې ناکامه شو او بې نتیجې خپلې فوجي قیام ګاه ته ستون شو وایې دا ستونیده یې یوازې د ناکامی له وجه څخه نه وه بلکه لوی مقصد یې داوه. چې د لښکر د اصلي شمیر او روحیاتو درك ځانته معلوم کړی چه آیا ددښمن تبلیغاتي منابعو خو دارادې کوم تزلزل نه دی پکښې پیداکړی.

خو خدای و، چه هلته یې د فوجي قیام ګاه د وړوکي کلي په لونیدلو او یا د فیصل له لښکره سره د شریف علی د لښکر

يوځاى کېدلو خواشيني په خوښی سره تبديله کړه او بې قراره زړه يې آرام ومونده. تر ټولو لا د خوښی خبره داوه چې نومړي قيامګاه ته نيژدې د مصريانو او انګريزانو وړوکي کيمپونه جوړشوي وو چه دوی او هغه به د ضروزت په وخت کښې تګ راتګ سره کاوه.

وايې عرب د ښو له ويشتلو څخه که په جنګ کښې وي که غير له جنګ څخه يوشانته خوند اخلي يوه ورځ ځينو عربو د الوتکې پر بم سره لوبې کولې چې نا څاپه وچاوده او خورا ډير کسان مړه شوه موږ دوه انجينران چه له لارنس سره د ټوپکو د مرمت کولو او يانور عربي کاروبار د اجرا په غرض هلته تللی وو ليکي: (چه ساده عربو ته صرف يو معمولی کار هم سحرا ايسته او پر هغه باندې پخپلو کښې بېلې، بېلې تبصرې کوي يعنې ځينې يې عامل يوشی او ځينې يې بل شی ګڼي دوی غير له قبيلوي تفوق او نسلي تنفر څخه بل کار نه لري. خو سر بېره پردې جهالت او نا پوهی باندې يې له لارنس سره د هريوه هومره محبت پيداشوی و، چې هيڅ کار به يې دده بې سلاو مشورې څخه نه کاوه هرکړدی وال به يې بيل، بيل احترام ساته او ديوه لوی شيخ يا ملا په نظرېې ورته کتل د (وجهې) د فتحې د جوش وخروش يوه علامه داوه چه د هغه ځای وړوکو، ځلميانو، زړو او حتی ښځو به په يوه اتفاق سره ډيرغل کولو د امر انتظار يوست ددوی د جنګ او سلحشورۍ په دې فطري ژوند سره به لارنس له يوې خوا څخه خوشحاله شو او له بلې خوا

څخه به دشمالي او منځنيو قبيلوې وفاييو خواشيني کړنو ځکه يې له مجبورتيا څخه د فيصل په سلا و، مشوره سره د هغو ځايو مشهورو شيخانو ته د قاصدانو په ذريعه ليکونه سره له تحفو واستول او ټينګ خواهش يې ځنې وکړ چه د ترکانو په ايمبتلو کشې د پاچا له زامنو سره مرسته وکړي- هلته به په هرشيخ نشيني کښې دده د شخصيت او اهليت په باره کښې تودې تودې پوښتنې کېدلې مګر هغو هوښيارانو قاصدانو به يې هره اشتباه د مدللو دلايلو له لارې څخه په يقين سره بدلوله څو په لنډه موده کښې ددوی په همدغه سعيه او مجاهدت سره د ښمن ټول تهمتونه او پروپاګندونه بې نتيجې شول ګردويې له يوه مخه څخه د شيخانو تر مشرۍ لاندې د فيصل د کيمپ لورته مخ ونيوه دلته چه به په ډېر مؤدبانه صورت سره له دوی څخه لوړه واخيسته شوه بيا به سره له زياتو تحفو او انعامو د حربي قوماندانۍ د اوښانو په ذريعه سره وخپلو ټاټوبو ته رسول کېدل نومو ړو انجنيرانو د خپلو ياداشتو په بل ځای کښې دا هم ليکلي دي چې د ليرو صحراو، عربو به داسې زاړه ټوپکان مو ږ ته د مرمت کولو په غرض سره راليږل چې پريوه کنداغ به يې ديرش پتري وهل شوي وو او چا غماغو يا ميلانو به يې د جوړيدو قابليت نه درلوده کله به ورو شيخانو د زړو وسلو د ترميمولو په پلمه سره ځانونه د کيمپ عمومي مهمان خانې ته رارسول او دلته به يې هفتې، هفتې او مياشتې، مياشتې تيرولې کله به بيا د تيرې زمانې زړې تورې راوړه شوې چې په

لاستو کښې به يې قيمتي جواهرات کارشوي وو لارنس به دغه توري په لاس کښې په ډېر حيرت سره اړولې او د منځنۍ پيړۍ د شاندارو يادګارو ګومان يې پرکاوه.

د ليرو ځايو عربو په تګ راتګ کوم قيد نه دلوده پخپله مرضاسره به جنګيدل او پخپله مرضا سره به کوروته تلل حتی د قهوې ديوې پيالې څکلو له پاره به يې هم جنګ معطل کاوه موږ ته امرشوی و، چې ددوی دهر ډول بد وضعيتۍ په مقابل کښې به تندي نه ترشوو او په يوه ذريعه سره د ذريعو به يې که دپيسو له لارې څخه وي که د خدمت له لارې زړونه ساتو تاسې باور وکړئ چه داسې ټوپکان به يې موږ ته د ترميمولو له پاره راوړل چې هېڅ د جوړيدو قابليت به يې نه درلوده مجبوره به شوو يابه مو په نوي ورسره بدل کړل او يا به مو هغه زاړه، وراستنه ور ترميم کړل مطلب دادی چې هېڅ وخت کښې مود نا لفظ پر خوله نه ورته راوړه او هر ډول بدسلوکيو ته موېې ټټرونه دغره په څير سره سپر کړي وو ددې منطقې قايد (لارنس) بيچاره غير له دې څخه چه احساسات يې ورژوبلدي کړي په بل صورت سره ددوي ددغو وحشتو او بربريتو مخ نيوی نشوای کولای د نابلده او باز په څير سره به يې کله يوشی او که بل شي ته لاس اچاوه د مشيرانو او مخورو رايه داوه چې راساً دې پر مدينه باندې يرغل وروړه شي مګر ده د ذکر شوي وضعيت يا عدم اطمينان له حيثه څخه دا کار مناسب نه باله وايې چې له يوې خوا څخه داورمعلومه وه چې ترکانو په هغه ځای کښې ټول

محاذونه قوي کړي دی اوله بلې خوا څخه يې په ورو عربوويسانه درلوده پرته له دې وجوهاتو څخه يوداسې سړی د مرستيال په حيث سره ورته راالېرل شوی و، چې په رسمياتو کښې به يې شخصيات ورسره پالل يعنې د تيرې دښمنی په اثر سره يې دده بدنامی ته بدې راغښتې وې د وظيفې اهميت يا خدمت د مقدس والی پاس يې هيڅ نه درلوده نه يې پخپله کار مخ ته بيولای شوای او نه يې دې کارته پرېښووه تر دې اندازې پورې بې مغزه او بيعقل و، چې جاهلو عربوبه يې لاپرېې سياستی باندې خندل او دده بيدون بدن پيښې به يې کولې.
يوه ورځ دکمپ شاته لارنس اوفيصل په بعضوموضوعاتوکښی مشوره سره کوله چې يوعرب په ځغاستاراغی اوفيصل ته ئی په غوږ کښی په پس پسی څه وويل بيرته ژرولاړي فيصل لارنس ته مخ ور واړاوه په خنداسره ئې وويل : " اعدا " راغی ګوندی خدای وی چه دغه پهلوان په مرسته سره موداشليدلئ کارمخ ته ولاړشی دوی لادغه خبری سره کولې چه د خيمې پيخول پورته شو اويوجګ قدی ښکلی ځلمی چه نروځکی ږيره او اوږده بريتونه ئې درلوده سره له پنځلس کلن زويه داخل شوترسلام اوتعظيم وروسته ئې دفيصل لاسونه مچ کړه بيائې خورا په موءدبانه صورت سره په لوړ آواز څوواره داوويل اې زمونږ دسرتاج اودټول اسلام خيرغوښتونکې بيله تاڅخه مونږ دبل چا قيادت نه منو يوه شيبه " لارنس " دعربو مخوروته پردسترخوان باندې دبعضوجنګی تعليماتواوعصری اسلحوداستعمال په باره

کښې توضیحات ورکول چه ناڅاپه " اعدا " په خورا چیغواوغلبلوسره له خیمې څخه ووتې اودباندی دیوه شي دکوټلو آواز هم واوریدل شو دې حرکت ټول مجلس په حیرت کښې واچاوه او وریسې ګرده حاضرین ددرك معلوملو په غرض سره ورووتل وې لیدله چه نوموړی خپل مصنوعی غابنونه په ډیرغضب سره کوتلي او وایي مامعاف کړی چه دخپل بادارپاك خواره مې دترکانو په دغونجښل سوو مرداروغابنو سره وژوول .

دده په دې وفاداری اوځوانمردی سره دفیصل تندی دګل په شان وغوړیدئ اوله ډیری خوښی څخه به ئې کله دیوې خوا اوکله دبلې خوا خلکوته وکتله اوپه لوړ آواز سره به ئې څو واره دا وویل زمونږ وفاداری اوزړه ورتوب چه به دڅاوڅاوزړه ته نه لویدئ اویابه ئی یوراز و بل رازفکرونه اووسوسې په دماغ کښې ګرځیدلې نواوس دی راسې په پخوسترګوسره دی یو واردامنظره وګوری)

وایی لارنس دمخه تردې واقعې " اعدا " ته دیوه معمولی سړی په نظرکتل اویومطلب اشنا اوپه خپل چاروکی ئې باله مګراوس داورته ثابته شوه چه ډیرسپیڅلی یومخی انسان دئ بل ئې له یوه معتمد سړی څخه دده داصلیت اوشخصیت په باره کښې داسی معلومات هم ولاس ته راوستلی :. دغه " اعدا " چه اوس ئې تاسي له فیصله سره دوفاداری منظره ولیدله دیوی مشهوری قبیلې مشردی چه په میلمه پالنه اوزړه ورتوب کښې

ساري نه لري که څه هم له ښهري ښځه ځوان معلومیږي اما عمرئې وشپیتو کالوته نږدې اته ویشت ماندینې لري په زوروربالندي ئې زړه نه سوځي مگر په کمزورې باندي ډیر مهربانه دی له مرگه ښځه کرټ نه بیریږي او هررنگه قوي دښمن ته مخ پرتندي ورځي له هري خواسره چه په هروخت کښي ملګري شوي دي خداي هغه خوا ژر په فتح اونصرت سره سرلوړې کړې ده .

د "عقبی " ښار چه په ټوله عربستان کښي د سوق الحبیشی له نقطه نظره لوی اهمیت لري د عقبی د خلیج په وروستی گوټ کښي واقع دئ ددې ښار نیول چه د ترکانو د استحکاماتو له حیثه ځخه یو سخت کار و او بې تربیو عربو نشواي کولای چه د بحر او یا وچې له لارې ښځه دي پر هغه باندي یرغل وروړي نو ځکه لارنس وغوښتله چه د دښمنانو فکرونه د وچې له خوا ښځه یو مخ راوگرزوي او د بحرو خواته تمرکز ورکړي په دې چل سره به نو د "اعدا" - " ابوطی " او نورو سردارانو د نفریو په کومك سره ناڅاپه له دې بلې خوا ښځه یرغل پروروړي مگر په دې نظریه کښي ښیا مشاورینو د تیری نظر یې په ډول سر، مخالفت ورسره وکړ او هریوه ئې د هدایت اخیستو په ملحوظ سره د عمومي قوماندانی په عنوان متعدد لیکونه صادر کړه د ۱۹۱۷ کال د اپریل د میاشتي په پای کښي لارنس د خپلو آمرینو ته د بشپړو توضیحاتو ورکولو په غرض سره د مصر لورته سفر وکړ او د مي د میاشتي پر لومړي تاریخ باندي بیرته

(وجهی) ته ستون شو سمدستی ئې سم له خپل مرتب پلان سره د مې د میاشتې پر نهمه نیته باندی د "اعدا" او نورو سترو مشرانو تر سلاو مشورې وروسته دایله جاریانو یو لوی جمعیت د عقبې خواته وکوچاوه په دې پلا کښې هم د هغه ذکر سوی سفر په خیر سره یوه ډله و ډول ته نځیدله او بله ډله د باجې آواز ته مدهوشه تللې وه " اعدا " او نور سرداران د لارنس خوږو قصو داسی جلب کړی وو چه بیخی ئې د سفر د ستړیا احساس نه شوای کولای ددغی خوښی او صمیمیت په حال کښې پسله دو ورځو څخه و آل کرنومی ځای ته ورسیدله په دې ځای کښې یو سپین ږیری سره له زامنو اوسیدئ اویوځو دخرما محدودی ونی هم ولاړی وې . دوی دیوې ورځی په دغه ځای کښې میشت شول ددریمې ورځی څانښت مهال ئې بیا سفرته دوام ورکړ دمازدیګرپه شپږوبجو باندی ئې یوځګ کوتل مخی ته راغی چه غیرله څکیدلو څخه په بل شی سره څوك نشوای تراوښتلای مګردعربوزحمت کښنه زامن دیوه بل په کومك سره په ډیره چټکی ترتیر شوه اوپه هغه بله خواکښې ئی له یوه جاسوسه څخه دخیریت دمعلومات غوښتلوپه ملحوظاتوسره دیوی زرغونې ناوې (وادی) په مخ کښې خیمې ونجتلې .

شپهٔ په ډیر انتظارسره تیره شوه سهارفوج " داعدا " ترقیادت لاندی وکوچیدئ . هرچاته چی به داموقتی وظیفه تربله پلا ډیره کیدلو پوری وردغاړی کیدله نو هغه مجبوره وو چه په هره شیله لوړه ژوره کښې څاروکړی اودلښکر د انتظام اوانضباط مراقبت

وساتي په همدې ملحوظ سره په نوموړې کله يوې غونډۍ ته اوکله بلې غونډۍ ته وختې ځو سربيره پردې تلتګو شلولو باندې د لارې هيڅ درك ورمعلوم نه شو وايي ددې تردد اوتلابن په حال کښې ئې دپاخه ځابنت پرمهال باندې داورګاډې له لين سره څوسپاره ترسترګوشوه لارنس په ډيره وارخطايي سره له ده څخه پوښتنه وکړه داخلك ستاپه سترګوشناخته درځې ؟ "اعدا" دسرپه ښورلوسره "دنا" جواب ورکړ لښکريان په خپل طبعي تګ سره روان وو چه په معنوياتواو وضعيت کښې ئې کوم تغيرنه محسوسيدئ ترڅه څکل تللو وروسته مشاهدتا هريوه ته معلومه شوه هغه سپاره ددوی دبنل محاذ نفرې دی اودمستېرهارن ترمشرې لاندې ددې ځای دريل دپټريو الوزولو وظيفه وردغاړې شوې ده لارنس دخپل دی نوی همکارسره په ليدلوخورا ډيره خوښي وکړه اويو ساعت ئې دخپلې نقشې له مخې څخه لارې وروښودلې بيانوهغه سره له خپلونفريو بله لاره واخيستله اود دوی قافلې په دا دوهمه ورځ مازديګرد ريلوا يې د عمومي جنکشن له څنګه سره دشپې تيرولو له پاره واړول په داسپائې دنوموړې منطقې دريلوائې ترپټريو الوزولو وروسته خپل مشکان له اوبوڅخه ښه ډك کړل اود (آل هرل) دوچې ريګنې بيديا په سخت سفرهې شول وايي په دې لارکښې ګرمې اود بادريګ پاشلو له يوې خوا څخه اودشپو شپو بد خوابيو له بلې خوا څخه د ټولووضعيت داسې ورخراب کړې وو چه سراب ته به ئې داوبو په هيله سره ورغستله اودهريوه سوو

کوکو فضا په سراخیستي وه ګاهې به وخدای ته په
زاریواودعاشوه کله به ئې لارنس اومشران ترګریوانوتینګ
ونیول دالاپریږده پسله یوه شواروز تګ څخه ئې اوره هم مخ پر
خلاص شوه او اوبه ئې هم لږې شوی دلته دتولوله ژوند څخه
امیدونه وشلیدل اودمرګ په انتظارکښې یې سترګې څلور
شوې ددې پریشاني اواضطراب په حال کښې ثابت مهال
یواوښ خالي ولیدل شو چه سپورئې په کوم ځای کښې
دکمواکې له حیثه شیوه شوی وو لارنس ئی دارخ له ملګری څخه
دنوم پوښتنه وکړه او د غائبیدو تفصیل ئې ځنې وغوښتې هغه
ترلږ فکروروسته په ډیره وارخطایی سره ورته وویل نوم یې
عاصم دی مګرپاته کیدو باندی می یې خدښکه علم شته
زمونږ بادرده پردیس ته خپل پاك ایمان اوسپیڅلې ضمیرددې
اجازه ورنکړه چه دلاری ملګری دې که څه هم غریب وی په
بیوزلی سره له لوړی یاتندی څخه دکومې کوټی له څنګه سره
مړشي اودی دی ددې نورو بې عاطفی ملګرو په خیرسره رډ
رډورته ګوری نوځکه ئې بیلۀ دی څخه چه له مرګه ووبریږی
اویادی دخپلی لوړی اوتندی خیال وساتی سربیره دیوۀ اودبل په
تهدید باندی داوښ مخ راوګرزاوه اوتردوه ساعته تګ وروسته
ئې هغه خوارځواکی انسان دیوې غونډۍ په بیخ کښې
دبیهوښی په حال کښې وموندئ په خورا تکلیف سره ئی په
یوازی سروکجاوی ته پورته کړ اوبیرته په چټکی مخ دقافلې
پرخوا رارهی شو . " اعدا " اودوه نورخلك چی په ده پسی رارهی

شوی وه په لارکښې ورسره مخامخ شول که څه هم هغوی ئې په ظاهره له دی وسیله ناکه وضعیت څخه وخوښی اظهاروکړ مګر پشلاتې پوچ ورد ورته ویل اودده دا حرکت ئې یونامعقوله اوبې ځایه حرکت باله .

مطلب دادی چې پسله پنځلسو ورځوڅخه په داسې حال کښې چه داساعت یابل ساعت به دټول مرګ دتندی اوګرمی له لاسه یقیني وو یوه نخلستان ته ورسیدله له دې ځایه څخه بیاترلږ توقف وروسته مخ د (بیراحضر) پرخوارهی شول چه داځای دسراهان دوادی دشمالی طرف په ۵۰ پنځوس میلی کښې واقع وو وایی په دغه لارکښې دیوې داړه مارانو له طرفه څخه ناځاپه فیرونه پړی وشوه چه یوئې ددوی له ملګروڅخه مړکړ که څه هم لارنس واندیوالانو ته دتوقف اوکوزید و امرورکړ مګرهغوئې دخپل مړی دبدل اخیستلوپه ملحوظاتوسره په خوله ونکړه او سمدستي دغونډی پرچاپیره باندی یوه الغه شوه یرغل اوړونکوئې تریوی ګړی پوری لامقاومت وکړ مګرپه آخرکښې ئې په ډیره بیشرمی سره ماته ومیندله اوپه شاوخوا شیلوکښې سره تیت وپرك شوه . دوی وروسته تریوه شواروز تګ ونومړی ځاه ته ورسیدله اوپردغه ځای باندی ئې دسفرلومړی برخه بشپړه شوه .

پسله دې څخه نودعقبې دمحاصری منصوبه پسې راواخلو چه لارنس ته به دهغه ښاردفتحی په باب څه ډول ډول فکرونه په خاطرکښې وګرزیدل او د خلکو دغولولو له پاره ئې څه

رنګارنګ پلانونه سنجول وايي ددغه فکري انقلاب په نتيجه کښې ئې دغه ځای لوی شيخ ته " داعدا " په ذريعه سره څوهمياني طلاوي ورولېږلې اودغه خاصه توجه ئې د فيصل په باره کښې وغوښتله اوپه خپله په يوه لنډ سفر خاص ددې معلومات حاصلولو له پاره چه له عقبې څخه بيا (پتما) ترسرحده پوري دښمنانوڅه استحکامات نيولي دي او دخلکو وضعيت ددوی په باره کښې څه ، ول دئ پټ رهي شوهيڅوك ئې په رازخبرنکړه وروسته ترستنيدوېې دملګرو داصرار په اثرسره په دې موده کښې داسې توضيحات ورکړل :.
" بعلبك" ته ولاړم هلته مې دترکانو په څومجلسوکښې دلباس دتغيرپه صورت سره ګډون وکړاود هغوی پردې اتفاق باندې چې مابه نيسي اوسخته سزابه راکوی پوره علم راغی پسله هغې څخه بيا ديوه سوداګر په بڼه سره دمشق ته پسې ورتيرشوم اوهلته په بيغمه زړه سره ددوښمن په کيمپوکښې وګرزيدم دخلکو نظريې مې ځانته معلومې کړې اوپه بعضو پټو پلانونوئې پوره خبرشوم " يوليکونکي ليکي چه : ترراغبرګيدو وروسته چه به دې په بيغمه زړه سره " دعقبې " وفتحې ته متوجه کيدئ ناڅاپه دڅارونکو له طرفه څخه اطلاع ورته راورسيدله چه ترکانو "دسرهان " په ټولو ځهانوکښې زهراچولي دي، ددې خبرپه اثرسره مجبور شو دهغو تر پاکولو پورې نقل وحرکت وځنډوئ اود دوښمنانو ددې ناوړه وضعيت په مقابل کښې په اورګاډي باندې ديوه فوري يرغل تياری وتيسې چه په دې سره

به نو د هغو فکرونه دذکرسوو منصوبو څخه راګرزیدلی اوبلی خواته به متمرکز شی .

دادې تاسې ته معلومه وي چه ترکان په رشتیاهم دځاهانو د مسمولو په تفنن سره مطمئن وو اویرغل ورونکی عرب ئې پرمخ تباه ګڼله نوځکه ئې محدود نفری ددې منطقی ددفاع له پاره پرینبودل اونوره قوه ئې یوې بلې خواته سوق کړه مګردې غلط فکرئې ژرمعکوسه نتیجه ورکړه اودلیدلی خوب تعبیرئې سرچپه وخوت ـ زړه ور " لارنس " دپنځوسوو عربی ځلمیانوپه مرسته سره له یوی خواڅخه د(غدیرالحج) دستیشن دساتونکوپه ماتولو اوله بلی خوا څخه دمهموپلو اوریلوایی دپټریوپه الوزولوسره له یوه مخه څخه معنویات داسی ورمختل کړه چه دبند ترلو پلان ئې هډونشوای ورته طرح کولای بل ئی وغوښتله چه د دوی ددې حواس بایللوپه حال کښې لومړی د (اباللسان) پرپانه باندی چه دریلوایی دلین دملازمینو مهم مرکزوو یرغل وروړی ولی چی بیله دی ځای له نیولو څخه ونورو خواوته تګ امکان نه درلودی اوبیاد (Neghelshtal) دغره کوتل چه دهغه خواته ئې " دعقبی " پوخ سړك واقع ؤ قبضه کړی ددی مهم یرغل لپاره دترکانو دبشپړواستحکاماتوله حیثه څخه وروسته ترسلاو مشوری : نفری پردرو ډلوباندی ویشل شوه لومړی ډلی ته دتلګراف دمزو په پریکولو ودوهمی ته دشپی دناځاپه یرغل اودریمی ډلی ته دغرونو له سوریو څخه دفیرکولو وظیفی وټاکل شوی اوپخپله لارنس ته ځارکول

اومراقبت ورپه پیڅه شوه یوه شپه چه ئې دمراقبت په ترڅ کښې
ترکان له چوکیداره څخه نیولی بیاترمنصبداره پورې په خواږه
خوب بیده ولیدل ناڅا په ئې هغه دوهم ګروپ په ملګرې سره
یرغل پروروړ چه خورا ډیر نفرئې ورووژل او هر ډول مالي
نقصان ئې ور و رساوه مګرپه پای کښې ئې تندی وګرمی له یوی
خواڅخه اودترکانو دنوو توپکانواو نوو توپوشلیك له بلې
خوا څخه ماتی ته مجبورکړه خوسیاستاً بـه ئې هغوتـه داسې
وضعیت ښکاره کاوه چه اوس بـه دغرو له سوریو اوکندو څخه
زمونږ نورنفری یرغل ورباندی وروړی لارنس چه ددې اړودړو په
وخت کښې تندی ډیرپه تکلیف کړئ اودپښو دسوده کیدو له
حیثه څخه ئې یوګام هم نشوای اخیستلای نوله مجبوریت څخه
ئې ویوی لویی کرکنډی ته ډډه واچوله " اعدا " ګومان وکړه چه
له بې غیرتی څخه ئې دلته ځان خپ کړئ دئ په خورا قهرسره
ئې دطعنې په ډول ورتـه وویل : " وا وا ـ وا وا ـ عجیبې
مسخرې دې را ایستلې دی مونږ جنګ ته پاره وی او تا کرار
سیوری ته ځنګ اچولئ دئ که څه هم دده په مزاج باندی دی
وینا بدتاثیروکړ مګرپه ښکاره ئې په ویره خوله سره صرف دومره
ورته وویل . دائې استراحت نه امرکوه څه وکړم ؟ " اعدا " جواب
ورکړتا خو سره له ځوانی څه ونکړه اوس په ماپسې شه چه په
دغه سپینه ږیره سره دتوری په شرپ مځکه یا آسمان
لړزومه کنه " ؟ دده داوینا دهغه احساسات پرجوش راوستل او
(داعدا) ترقیادت لاندی ئې په خو راتهور سره دترکانو د پورته

خواړ نفریو باندې یرغل وروړی اوبیخي یې وکیمپوته ورداخل شول نورو عربو هم ددوی په دې یرغل سره له هری خوا څخه په چور وچپاوپیل وکړاوس نو (عقبی) ته دلاری دخلاصیدو امید یقیني شواوپه دی غیبي فتح سره دټولو زړونه داسې خوشحاله شوه چه دورځو ورځولوړی وتندی یې هیری کړي اوسره له دغوستونزو او زحمتو دیوي بلی نیژدي تاني دنیولو په فکر کښې شوه چه هغه هم خوراژر دلارنس په پاخه تدبیر او دزړورو عربو د موټو په زور سره په یوه یرغل ونیول شوه اوراسأیی داتم دوادی لاریسي واخیستله په دې منطقه کښی به خلکو دالجي په هیله سره ګډون ورسره کاوه اوجمعیت ئي ورځ په ورځ مخ پرزیاتوب واوترکانوته چه له هری خوا څخه د ناکامیو سره مخ شو اوسره له نوی وسلې ئي هیڅ کارمخ ته نه تئ نوځکه ئي په ((عقبه)) کښی متاومت ونه کړای شو او د معنویاتو بایللو په حال کښی ئي دا ډول سخته ماته ومیندله چه هیڅ تصورئي نه کیږی . وایی دلته نو سربیره پرسته یا باندې د فاتحو میړو وضعیت لوړی اوتندی داسې ورخراب کړئ وُچه دنوروراندی تګ امید هیڅ نه ورته کیدئ د ډوډی په عوض کښی به داوښانواومی غوښی هم په کافی اندازه سره نه ور رسیدلي خوسره له دي به ئي په زړوکښی د ((بعلبك)) د نیولو فکرونه غونځیدله - فعال لارنس چه د دوی ددغه فکر ښه ګرمول غوښته اوپه دي رواداره نه وُ چه د رس. یاوسلي دکمبود له حیثه دي دا سلسله وشلیږی نوځکه ئي ډیرژر سره له

ناروغۍ اوتکلیفو دیوه فوري امداد غوښتلو په غرض سره دمصروعمومي قوماندانۍ ته د سفرکولو عزم وکړچه ضمنابه خپل دکاروبار راپور هم دهغو ترنظر تیر کړي او داینده خط مشي هدایت به ځنې واخلي وایي په دغه سفرکښې ئي اوه کسه بلد اوښ والاهم له ځانه سره ملګري کړي ووچه د((سینا)) په سوځونکې ریګ کښې به ده کله دهغوی داوښ مهارنیولي ؤ اوکله به هغوده داوښ مهارنیولي ؤ ځوددغه یوعالم تکلیفواوزحمتوترزغملو وروسته سویزته چه له ((عقبې)) څخه (۱۵۰) میله لیرې دی نیژدي شول.

لارنس وایي - په دې ځای کښې ماله موظفو مامورینو څخه دبیرې دتګ معلومات د تلیفون په ذریعه سره وغوښتې هغو جواب راکړ:

((ترسبا پورې انتظار وکاږه)) مجبور شوم شپه مې پردي غاړه باندې له ملګروسره تیره کړه په داسبادیوي ګړندۍ بیړۍ په ذریعه سره په دوو ساعتو کښې هغې غاړې ته پورې ایستل شوم هلته مې دبعضو اشنایانو له طرفه څخه تو د هرکلي وشو په دابله ورځ سهار د اورګاډي په ذریعه سره ((قاهري)) ته رهي شوم داسمعیلیي پرلوی جنکشن باندې جنرل (ویمیز) راسره مخامخ شونوموړی په لومړي پلاکښې ونه پیژندلم مګر پسئله پیژندګلوې څخه ئي ښه خوږ مجلس راسره وکړاوراته وئي ویله پرون مې دغلي اووسلي یوډك اوګوټ عقبې ته ولیږه دده دي زیرې زماتوله اضطرابونه رفع کړه اوپه خورا خاطر جمعي سره

((قاهري)) ته ورسیدلم هلته اکثرو شناخته کسانو په دغه عربي جامه کښې نه پیژندلم او د یوه بدوي عرب ګومان ئي راباندې کاوه یوه ورځ د جنرل (کلیټن) واطاق ته بې اجازې داخل شوم هغه زما په دې بې اجازې ننوتلو سره ډیرمتاثرشو او د نه پیژندو له حیثه څخه ئي تندي ترش کړ په خوراقهرسره ئي راته وویل :

((زه خپل قیمتي وخت له یوه بدوي عرب سره نشم ضایع کولای)) ما په ډیروضاحت سره په انګریزي ژبه جواب ورکړ آیا زما له پاره لا هم وخت نه لرئ ؟ ددې وینا په اوریدلو سره ئي په ځیرځیر راته وکتل د شناخته شك ئي راورسیدئ نو له چوکۍ څخه چست راوغور ځیدئ او په بغل کښې ئي ټینګ ونیولم په خورا انکسار سره ئي ډیره معافي وغوښتله د لارنس دې لیاقت او کفایت ته چه په دومره لنډه موده کښې په یوازې سر ســـره دومـــــره مــــهم کارونــــه انجـــام کــــړه د مصر ګردولوړو منصبدارانو ګوتې په غاښ کښې ونیولې - تر دې د مخه یوبل جرنیل چه (اسن بای) نومیدی هم دغه ځای ته د دغه خدمت له پاره لیږل شوی و مګر هغه پرته له شیانو ټولولو او یا فوجي انتظام څخه کوم بل اقدام و نه کړ.

یومنصبدار وایي ترکانو زموږ د ګران ((لارنس)) د نیولو له پاره یو کافي مبلغ د جایزي په توګه سره تخصیص کړي و او جاسوسانو به ئي په هر ځای کښې په ډیر وقت سره مراقبت کاوه مګر پاخه تدبیر او د وظیفې رښتین توب پرده باندې داسې او سپتیزه کلا راخر خولي وه چه د هغو هیڅ لار نه ورته

کیدله. د ډائنامنټ دیوي نوی طریقي د ازموینی په سلسله کښی لارنس د ۱۹۱۷ عیسوی کال د ستمبر په میاشت کښی د (د هاوامداورا) د ریلوایی په الوزولو کښی خپل بشپړ لیاقت ثابت کړ په دغه ځای کښی ئې د یوه بم په ښخولو سره نه یوازی د اورګاړی انجن په هوا کړ بلکه هومره جانی او مالی تاوان ئې ترکانو ته ورواړاوه چه حد او اندازه نه لری د اکتوبر په میاشت کښی ئې دیوی بلی اورګاړی په الوزولو سره. دیرش ترکان مړه او اویا ژوبل کړه

د پورتنیو تاوانو په اړولو او یا د شمالی و جنوبی سیمو د لویو لویو ستیشنو د پټریو په الوزولو سره چه د ښمن ته دا ثابته شوه چه عربو په هر ځای کښی د مخالف بیرغ راته پورته کړی دی نو ځکه ئې په خورا بیړه سره ټولو محاذونه خورا ډیر مجهز عسکر واستوله او د اورګاډو د محافظت انتظام ئې هم په ممکنه ذریعه سره وکړ وایی تردي اندازی پوری له احتیاط څخه کار اخیسته کیدۍ چه بیله ساتونکو له جنډی ریولو څخه به ریل له خپله ځایه څخه حرکت نه کاوه خوسربیره پر هومره انضباط او انتظام باندی به لارنس له یوه داسی ځایه څخه نقصان ورورساوه چه ددوی به هیڅ فکرور ته نه وه بل به په دغو غلطو آوازو چه نن به پنځه سوه وسله لرونکی عرب پر فلانکی ځای باندی یرغل وزوړی او یا فلانکی ستیشن تر پټریو لاندی بمان ښخ شوی دی ساده ترکان سره مشوش او وارخطا کیدله.

د اکتوبر د میاشتې په آخر کښې که زمونږ د منځني ختیځ فاتح دیر موك دوادی د پله په الوزولو کښې چې د دمشق دزیلوایی لین یې له خیفاسره وصلاوه او دتل الشباب (telell-u-shebad) نومی ځایه سره واقع وه بریالی شو مګر سم له خپله پلان سره خوئې پسله شپو. شپو بدخوابیو څخه د فوجیانو د اورګاډو دوه انجنونه په هوا کړه - دی وایی په دې پلاسفر کې له مرګه سره مخامخ شوم خو پاك خدای څنی بچ کړم د سکنجو او پانو د تکلیف سهلو ته به می ګوته په غاښ کښې ونیسئ له زلخوړی څخه به می یوې ګولې ډوډۍ ته سترګی لویدلې او له شپو. شپو بدخوابیو څخه مې دماغي توازن خراب شو مګر په دغه حال کښې به خدای ته پر سجده پروت وم او دغه شکر به مې ادا کاوه چه و وجدان. وطن .او خپل مقدس دین ته دی خجل نه کړم

وروسته تر دغه سفر څومره سخت ناورغه و بیا د دانیال درې ته د څو تنو په مشرۍ ولیږل شو هلته ئې په ملی جامه کښې توله حربی ځایونه تربښو وکښل وایی یوه ورځ له ملګری سره د هغه ځای په کومه کوڅه کښې تیریدئ چه ناځاپه د شاله خوا څخه دودریږئ ږغ پروشو ده غوښتله چه ځان د کرمی خواته ګوښه کړی مګر ملګری ئې د اشتباه د رفع په عوض سره مانع شو ترکی سپاهیانو ته چه د دوی له هیئت څخه په زړو کښې پخوالا څه شك پیدا شوی وه څکه ئې تودی تودی پوښتنی ځنی شروع کړې خو له مجملو جوابو څخه ئی کومه نتیجهٔ لاس ته ورنغله

دلته ئې د زړو اشتباوې یقیني شوې نوئې د حوالدار په امر سره په پورې وهلو ترلوړه مقامه پورې بوتې؛ هغو ته هم دده منطقي دلایلو په زړو کښې څه شك پیدا کړ او د لاس ته راوستلو اطلاعاتو په اسناد سره ئې جاسوس وباله یو منصبدار چه په خوړا قهر سره ئې برګ، برګ ورته کتل و خپل نوکرې واك عسکر ته ئې داسې امر وکړ:- "ددې فاسق ماغزه په سر کښې وراوبه کړه - دا ملعون ماوپيژاندئ چه د انګلیسانو په ټونګ سره ئې موږ ته په هر ځای کښې د مخالفت اورونه بل کړي دي د داسې کسانو په پښتو خبرو سره باید ونه غولیږو اونه ئې پراسکیرلې حال باندې زړه وسوځو دوی زموږو ستاسې په زړونکلي ځلمیان په خوړا بیرحمې سره مړه او د هغو د ناویانو ماندینو او ګلالیو زامنو پر سروباندې یې د غم خاورې باد کړې دي مهیجو ویناؤ د هغه عسکر احساسات داسې په شور راوستل چه کله به زموږ د رشتیني خدمتګار (لازنس) په نس کښې ورغورځید او کله به ئې په چپلاخویا لښتو سره پر مخ مخ واهه په دې سره چه به ئې هم زړه سوړ نه شو بیا به ئې له پانې او کندې ځخه کار اخیستې وروسته تربنه ژوبل کیدو او تکلیفو پر راوستلو ئې د بیهوښۍ په حال کښې یوې منحوسې کوټې ته ارتاوکړ او دروازه ئې ټینګه پسې قلف کړه شپه په دغه بیهوښۍ کښې پرتیره شوه په دا سهار ئې بیا په پانو او کندو کښې پښې ورواچولې او زیات تکلیفونه ئې پرراوستله مطلب دادئ چه تر دړو ورځو پورې ئې دغه شدادې وهلو دوام درلوډئ به داخلرمه

شپه ئې له ځانه سره د تیښتې تصمیم ونیوی او تر یوه لوړ کلکین ئې په ډېر زحمت سره ځان لاندې راواچاوه پر کلکه مځکه باندې ئې ژوبل بدن په داسې شدت سره ومونښت چه د راسته لاس هډوکې ئې سره ریزمریز شوه او تریوه ساعت پورې هلته بیهوښه پروت و بیا ئې په ډېر تکلیف سره په څخېدلو ځان له ودانیو څخه لیرې دیوې بیدیا ته ورساوه شپه ئې دیوې کړ کنډې بیخ ته د یو عالم بېرې په حال کښې تېره کړه سهار په شنه خړه د کیمپ لوزته رهي شو

ای د هیواد د خدمت دعوه کوونکو! په تشولاپو او بیا پوچو ادعاو سره څوک د وطن د مور حق نشي ادا کولای - دا حق د لارښ غوندې میړه په تناکوتلو او ژوبل بدن سره ترسره کېږي د میړو تېرونه غواړي چه ددار رسۍ اویادتوپ ګولیولره سپرشي که څه هم د ناروغي عارضي او یاد باران او واورې اوریدلو درې میاشتې زموږ ددې میړه په پلانو کښې سکته ګې راوستله مګر سر بېره پردې باندې به ئې په استشاره سره د ریلوایي د پتریو الوزولو او یا غلطو پروپاګنډو خپرولو کار جاري ووایي وروسته تر روغتیا به همیشه له مرتبه پلان سره سم دکوم ترېدلې پله له ارخه او یاد ریلوایي له الوزولو پتریو سره پټ و کله چه به د هغو د تعمیر کار د موظفې عملې له طرفه څخه بشپړ شو او دتګ وراتګ اطمینان به ئې مرجع ته ورکړه شو په دې وخت کې به یې خپ چپ پرغل پر راوې یا بد یې وروسول او یابه ئې په بم وروالوزول په عین حال کښې به ئې مصر او عربستان ته کله د

بحر لـه لاری او کلـه د وچـی لـه لاری هـم سـفر کـاوه او د خپلـو پلانونو اقصات به ئې په هر ممکنه ذریعه سره اصلاح کوله د بخت او اتفاق اطمینان ته ئې کړې کارونه ته سپارل

په ۱۹۱۸ عیسوی سنه کښې و (تفیلح) tafileh ته دتګ په لار کښې لومړی و (ګوریریا) او بیا تر دروهفتو مسلسل کوچ وبار وروسته د نوموړی سیمی جنوبی ګوښې ته ورسیدئ دلته ئې د بعضو ټینګو اند ایولانو په مرسته سره د (ترف) turf نومی ځای د ریلوایی مشهوره ستیشن ته سخت نقصان ورساوه لیکن پر تفیلح باندی ئې د موسم دنه موافقت لـه سببه د یرغـل کولـو موقع پیدانکړه بیرته دی او ملګری خپلو خیموته چه دغرو په لوړو سطحو کښې ئې نجتی وې ستون شوه او تریوی اوږدې مودې پوری د هوا د مساعدت په انتظار سره هلته میشت شول یوه شپه چه آسمان صاف او د ځورلسم سپوږمی د شاوخوا تولـه غرونه او دښتونه روښانه کړی وه ناڅاپه د یوې غونډۍ له شا څخه د توپکانو ډزی واوریدل شوې اود عربـو یوه ډله دماتی په حال کښې مخ ددوی پر خوا راروانه وه - له وضعیته څخه داسی معلومیدله چه یولوی جمعیت پسی را اخیستی دی لارنس چه له لوړی څخه ددې حال مشاهده کوله نابیره ېې ګولی لـه پښو سره وچاودله خدای و چه کوم نقصان ورونه رسیدئ او ژر دیوې ګټی شاته خپ شو په دې وخت کښې هغه یرغل راوړونکی سپاره پر دوډولو باندی تقسیم سوه چه یوې به ښی لورته او بلی به کیڼ لورته حرکت کاوه هدف ئې فقط د کیمپ خیمی نیولی وی دلته

نو دده غړي وتښتيدل مجبور شو سم له جربي سياست سره ئې د ملګرو يوې ټولې ته دښې خوا بلې ته ئې د کيڼې خوا او دريمې ته ئې پر منځني محاذ باندې د فيرکولو اشاره وکړه مګر سربيره پردې باندې ئې تلفات پوسلوشلو کسو ته ورسيدل

که د هواد انقلاب اړودوړنه واې پيښ شوی نو د ټولو تپ کيدل يقيني و مطلب ذادئ چه ددې طوفاني موسم دوام له بوې خو څخه او د ملګرو بې ثباتۍ ئې له بلې خوا څخه په مقاومت کښې څه تزلزل پيښ کړ نو څکه (ابا - ال - لسان) ته د بعضو مشرانو په سلا سره کوچ شو او هلته ئې د موسم تر ښه کيدلو پورې خورا ډير عرب د ترکانو مخالفت ته وپارول او ضمناً ئې نور نوی نوی پلانونه وتړل د پسرلي د موسم په پای کښې چه د هوا و ضعيت لږ څه سم شو او د هغو بې همتو فوجيانو له زړو څخه د ليدلو تکليفو خاطرې محوه شوې بيائې پر (تفيلح) باندې يرغل وروړولو عزم وکړ په لار کښې کرنيل (جوانس) د مصارفاتو له پاره پنځوس زره پونډه ورتسليم کړه ددې کافي مبلغ له خوښې څخه ئې ددې پلاد سفر ټوله تکليفونه او د ملګرونا خوانې هيرې کړې له شوبك څخه د شاتورې اوښ پر شا باندې ديوه اوښ والا په ملګرې سره مخ د (تفيلح) پر خوارهې شو په لار کښې به ئې په هر ځای کښې د ترکانو له ګماشتګانو او بابد و عربو څخه تکليفونه ليدله له ډيرې سپرتيا څخه ئې کوناتې او ورنونه داسې زخمي شوې وو چه بيخې به زهوب ځنې بهيدئ کله به د غره د داسې ځکې ته پورته شو چه پنځه زره فوټه به ئې

جګوالي درلود او کله به و يوې داسې کندې ته شيوه شو چه بيخي به ئې د ختلو امکان نه وه اوښ د سوده توب له سببه نه تلې او اوښ والا هم د غوراز - راز زحمتو سره وارخطا کړنه ئې غوښتنه چه اضافه دې يو قدم ورسره واخلي مګر دده راز يو ځګيوبه بيا تر يوه حده پورې بوتې درشيديې د کلي په يوه ميلې کښې خو هغه اوښ والا برملا ښکنځل ورته کول اوښه ئې زړه غوښته چه حملې ورسره ووهي مګر د لارنس تېتر ئې په ډيره بې پروايي سره تحمل کاوه کله به ئې لکه ورو کې په يوه شي او کله به ئې په بل شي خوشحاله کړ څو ددغه تکليف او زحمتو په حال کښې يوه کوچنوټي کلي ته راورسيدل - د کليوالو ښه سلوك او ميلمه پالني ددوی ستړ وتلو او ژوبل بدن ته څه دمه ورکړه له دې ځايه ئې د جنرل (الن باى) دليك په اثر سره د (تفيلح) لار پريښوله او د مصر و فلسطين د تګ په نيت سره مخ د "عقبې" پر خوا رهي شو هلته د ملاقات په ترڅ کښې نوموړي جرنيل د جرمنيانو او ترکانو د دوستي په تړون سره ډير متاثر ښکاريدئ.
او پسله دې څخه ئې داتحاد يونو کاميابي بيخي محاله ګڼله مګر لارنس دده دا تولي نااميدي په اميد سره تبديلي کړې او مجبوري ئې کړ چه "عقبې" ته به خپلي مرستي په هره ممکنه ذريعه سره دوچنده کوي

د بلې پلا مشاهدې په ترڅ کښې له " عقبې " څخه د سوو کالونو د بې حسي کوچ وليدل شو د ږيګو پرکوټو باندې چه د عربو له وادي څخه بياد بحر تر ساحله پورې اوږدې وی دتورو کړ ديو په

عوض کښې ښکلي . ښکلي کیمپونه ولویدیز پلوته د الوتکو له
پـاره یـو وړوکـی میـدان هـم جـوړ شـوی و پـه بحـر کـښې
دوړوکنتیوتګ و راتګ او د مالو پورته کولو کښته کولو جم و
جوش و او هر لیدونکي ته یې ددې ځای د روښانه اینده امید
پیدا کاوه د انګریزانو سلو تنو سپاهیانو د جبه خانې او نورو
اسبابو ساتنه پخپلو رسمي جامو کښې کوله د توپکانو او نورو
وسلو د ترمیمولو کار په خورا پیړه جاري و ځینو عربو به نوي
توپکان اخیستل او ځینو به هغه خپل زاړه خوښول په ګوویریا
کښې یوه نوي عسکري چوڼۍ ودانه شوې وه د "عقبې" او "اتم
دوادې سړك فراخ شوی او پوخ شوی و د (ګوویریې) چوڼۍ لاپر
هغه پخوانی حال باندې وه د ښار د اوسیدونکو وضعیت څه
تغیر کړی و اما د لیرو ځایو خلکو لا هغه زوړ مسلك چلاوه
نامانوسه شیانو به ئې نه خوښول د نیژدو شیانو اصلیت به ئې په
مشاهده او دلیرو دابه ئې په تښه کولو سره معلوما وه
یو لیکونکي وایي په دغو ځایو کښې هرانګریز مجبور و چه د
خان د ساتنې په غرض سره څلویښت کسه زړور وسله وال عرب
نوکران کړي ولې چه پروسله باندې مین خلك غیر له دې خلکو
څخه مانه ولیدل او نه به ئې ووینم د هریوه په اوږو کښې نې دوه
توپکان سره له لسو دولسو قطارو کارطوسو ضرور لیدل کیده
د لارنس ترتګ وروسته که څه هم په دې ځای کښې عمرانې
چارې مخ ته ولاړې اما د ویلو وړ جنګي اقدامات ونه شوه –
" جنرل الن بای " له یوې خوا څخه دانګریزانو دهر محاذ په

جنګ کښې د نقشونه تطبیق. او له بلې خوا څخه د اورپا دتاوده جنګ مبتلو دې ته اړپوست چه تر درو میاشتو پورې اقدامات وځنډوي او خپل نفرې د صلاحیت لرونکې مقام له حکمه سره سم د مصر او فلسطین له نفرو سره یو ځای غربي محاذ ته ولیږي. وایي د اتحادیانو قوت ځکه چه په دې وخت کښې یوازې د عربو په معمولي انقلاب پورې منحصر و تو د حربي سیاست له مخې په شرق کښې د ترکانو ماتې د غربي محاذ د دښمنانو معنویاتو ته تزلزل پیښنه ولای شوای او زمونږ د نفریو اقداماتو ته فرانسه کښې کوم مانع نه پیداکیدئ

وایي لارنس ددغه سیاست په پیروی سره د خپلو پلانو تطبیق ته ښه ترا متوجه شو او د مختلفو محاذو اداره ئې پر خپله غاړه واخیستله یوه پښه به ئې تر عربستان پورې وه او بله به ئې تر فلسطین او مصر پورې ، مګر په عین حال کښې ئې "دمشق" د ټولو جنګي کار روائیو کلي ګڼله او هر وخت به ئې دا اظهار کاوه چه ددې ښار فتح د ټوله شرق فتحه ده -

یوه منصدار راته وویل چه جنرل (الن بای) د بشپړ اعتماد له مخې ټوله مهم کارونه لارنس ته سپارلي وه - او د ده بې سلا ئې یو جز ئې اقدام هم نه کاوه د ستمبر د میاشتې په لومړنیو ورځو کښې نوموړي جرنیل د هغه په مشوره خپلو فوجیانو ته سم له نقشې سره د حفظ ماتقدم له پاره داسې هدایت ورکړ - ((څه نغري دې تر دوهم امره پورې دونو شاته پټ شي و جریلوته نیژدې د حجاز دریلوایي دلین دساتونکو د تشویش او وار خطا

یې له پاره دیوی نوی چوڼی په ودانولو کښې معنویاتو باندی لویه اغیزه کوی دا تدابیر صرف ددې له پاره دی بالفرض که د دښمن الوتکې په کوم وخت کښې زمونږ و خواته راوالوزی نو د نوموړې چوڼی او سیدونکی به داور په دود اوپه ونو کښې پټ شوی نفری به د توپکو په پرله پسی ډزو سره فضا تاریکه او مغبره کوی دا چل که څه هم پـه حربـی چلو کښې یو زوړ او متروك شوی چل و مگر په دی وجه بیدیا کښې ئې د بـی تدبیرو ترکانو په مقابل کښې حتماً نتیجه ورکوله لارنس چه د ضروری کارو داجرا په سلسله کښې کومی نامعلومی خوانه تی نو ئې کوم میجر تـه د شریف د فـوج اداره پـه موقتـی صـورت سره وسپارله او حتماً ئې د څولینود د پټریو الوزولو هدایت هم ورکړ دغه میجر سم له هغه هدایته سره یوې خواته په دری ورځنی سفر رهی شو مگر هلته د عربو مشرانو دې جواب چه موږ د بدوانو بـی مرستی ستاسی مرامونـه مخ تـه نشوبیولای ډیـر مشوش کړ مجبور شو چه په هو ممکنه ذریعه بدوان له خانه سره ملگری کړی گوندی په دې چل سره ئې فیصل او آمرینو تـه فعالیت معلوم شوی او لـه آینده عتـاب او خجـالت څخـه ئې وژغورل شی "نوری" نومی بدو غوبنتل چه دده له دې سرا سیمه حالت څخه استفاده وکړی نو ئې د خپل قوم د حاضرولو پیش نهاد دسلو اوښانو د ورکولو په شرط سره وکړ میجر چه ئې په چل د مخه لاپوه شوی و څکه ئې داوښانو او کجاو دنه موجودیت په بهانه سره تر څان تیر کړ - انگلیـان او عـرب پـه سیاست

کښې د زاړه و ماشوم نسبت سره لږ نو آباد استاسي وزړه ته لوېږي چه د سلو کالو تجربه کار سړي دي د پنځو ورځو ماشوم خطاباسي - او یادي دپیسو په مقابل کښې کوم مشکل کار سرته ونه رسیږي مطلب دادي چه څورلس ورځې د کوچیدو په تصمیم کښې خنډ راغي په پنځلسمه ورځ د حملې تول ضروریات مکمل شوه او سبا ته به د مقصد لورته کوچ وبار کیدي چه یوواري د خینو مفسدینو په عزم کښې سستي راغله او د خورا ډیرو پیسو غوښتلو بهانه ئې رابرسیره کړه میجر مجبور شو د هر یوه په خوله کښې ئې څه زهر ورواچوله اوله دوی سره ئې پردې فیصله وکړه چه بله پلا به داسي بیخایه غوښتني نه کوی مګر بی تربې اووېږي خلګ کله د عهدو بیمان پاس ساتي یاله خیلو وینا و څخه شرمیږی په داسبا بیا هر یوه خان پریوه اړخ باندی واچاوه او دمشرانو په ذریعه سره ئې خواهش وکړ چه انګریزان دی زموږ د عزت نفس پاس وساتي او داسي نفیس لباسونه دی را ته تهیه کړی چه تر هغه نفیس نه وی - دا پیش نهاد ئې هم ومنل شو او په دا بله ورځ ددوی په ذریعه سره یوه داسي سپکه حمله وشوه چه هیڅ نتیجه ئې ورنکړه له دی لیکني څخه به ممکن تاسي ته دا معلومه شوی وی چه " لازنس " ددی بی سروښکره قوم د څه ناشودو ته تېر سپر کړئ او د تکلیف شپې وورځې ئې وړ سره تیرولې سر بیره پردومره زحمتو باندی په کوم وخت کښې د سست عنصرو انسانانو په خیر سره د ناامیدی اظهار او یا توره شکوه څني ونه شه .

لارنس د سرکاري اوښ والاو په ملګري سره بيرته عربستان ته ستون شو په لار کښي به يوه اوښ والا بل اوښ والا ته غوږ نيژدي کړپه پس پسي به ئې سره وويل هغه لارنس نومي انګريز دغه دي چه ترکانوئې پرسر باندي دلسوزرو پوندو جايزه ايښې ده چاوچابه بيا په ډير حيرت سره رډ رډ ورته کتل وايي د غياب په ورځو کښي د ذکر سوي خرابي په وضعيت سره ډير متاثرو نو خکـــه نـــــي خپــــل معاونـــــان فـــــوراً او (ابا - ال - لسان) ته وروبلله او په دې موضـوع باندي ئې څوورځي مسلسله مشوره ورسره وکړه دا هغه ورځي وې چه حسين مير جعفر پاشا په جنګ کښي ګير کړي او د زامنو او پلار په مابين کښي پردي شخړه باندي مخالفت پيدا شوى و او په کاغذيا تليفون کښي به ئې يو د بل ته سپکي و نالايقي ويلې دې اقدام ته له هره حيثه څخه موږ يو معقول اقدام نشوويلای ولي چه ټولو فوجيانو د يوې مهمي حملي کولو له پاره صفونه ترلي او د مشرانو امر ته منتظره وه دا هغه حمله وه چه لارنس ډير ورته خوش بينه و اما د ذکر سوي واقعي د پيښيدو په اثر سره پوره شپږدېرش ساعته ټال شوه وايي ددې يرغل د کوچ و بار مخي ته په اول کښي خورا ډير مشکلات واقع شوه مګر په پاى کښي ئې انجام په ډيره اساني سره په لنډ صورت وشو مستربورن ليکي چه په دې پلا کښي به مصريانو - عربو . او ګورکهو ته سم ددوي له غوښتني سره خواړه پخيدل او ويشل کيږي يعني په هيڅ وخت کښي د شکايت کولو موقع په لاس نه

ورتله میجرنیک خوار د حمل و نقل د انتظام په لار کښې له زښتو ډېرو مشکلاتو سره مخامخ و ولې چه له اسبابو څخه ډکې ګاډۍ لوړې ته د انجنو په زور سره نه شوای ختلای او د خلګو ویــــوړی وهلـــو تـــه ئـــې ضـــرورت درلـــوده په دې پلا سفر کښې لوړې (حفر) نومې ځای ته وکوچېدل چه له (ابا- ال - لسان) څخه ئې شپېته میله واټن درلوده دلته د خلګو د غونډېدلو او نورو ترتیباتو نیولو له پاره لږ څه ټال شوه بیائې نو د (بیرارزق) وخواته چه یو سلو شپېته میله له دې ځایه څخه واټن لرې مخه وکړه دا منطقه په نقشه کښې د نخلستان په شکل سره ښودل شوې وه مګر په حقیقت کښې یووچ ډېرېن ډاګ و د چینې په اوبو ئې نه د انسانانو او نه د حیوانانو پوره ګذاره کېدله دلته بیا د میجرینګ فعالیت او زحمت کښې دیادونې وړده چه د اوبنانو ناپوه سپاره ئې د بدرګې په صورت سره وټاکلو ځایو ته رسول ولې چه د بدرګه والو وجود د جګړې دفن له نقطه نظره څخه زښت ډېر اهمیت لرې او ددوی په نه وجود سره لښکر مخ ته نشی تلای همدغه سبب و چه ددغو نفریو په غفلت سره زموږ منظم فوج له ناکامی سره مخامخ شو همدغه (ارزق) نومې ځای چه په دې پلا حمله کښې ئې په موقتی صورت سره د مرکز حیثیت پیدا کړی و له - انګریزی - هندی - مصری - عربی او فرانسوی لښکرو څخه ډک شو - لیری ویشتونکو توپو - جنګی موټرانو - د لرګوګاډیو - په سوو اوبنانو او دوالوتکو هم د استعماریت خوښوونکو ترکانو په

مقابل کښې صفونه پکښې وترل "شریف "د وسله والو ځلمیانو (۴۵۰) ډلې د مخه لاورته رالیږلې وې لارنس او نورو ملګرو ئې ددې وروستې جنګ د ترتیباتو په لاړ کښې له زښت ډیر فعالیت څخه کاراخیستی او هرې خواته به ئې سره ځغستل کله به ئې له جاسوسانو څخه پټ حالونه نیول او کله به ئې پخپله کشفیات سره کول یعنې د هغو د الوتکو - نفریو - او اوښانو حال ئې دم په دم درلودئ په داسې حال کښې چه د دښمن د مکملې آمادګې خبرونه له هرې خوا څخه راورسیدل نو د کرنیل (جوانس) او میجر (فیرلی) په خواهش سره د مقدماتې ترتیباتو له پاره څو ورځې مسلسل کنفرانسونه ترتیب شوه چه په هغه کښې لارنس د خپلې منصوبې ترتوضیحاتو وروسته د جنګ په وروستې خطره سره ګرده حاضرین خبر کړل او دا ئې هم وویل چه تر دې پلا ناکامې موږ تهولو ته مرګ ښه دی "مرفی" او "جویر" نومې طیارو وانان اظهار کوی چه د دسمبر د میاشتې پر لسمه نیټه باندې زموږ الوتکې په امتحانې صورت سره په هوا شوې جرمنیانو هم مقابلتا خپلې الوتکې والوزولې په فضا کښې یوسپك جنګ ومښتې چه په نتیجه کښې ئې زموږ یوې الوتکې ته سخت نقصان ورساوه مګر د پاك خدای په فضل سره مخکې ته سالمه را کښته شوه

تر دغې سپکې هوایې خطرې وروسته لارنس سم لهٔ پروګرامه سره د مصریانو . اوګورکهو نفرې په موټرانو کښې د ریلواي د پټریو لوزولو په غرض مخ د درې پرخوا چهٔ وعمان ته نیږدې

واقع ده ولیږل اما متاسفانه د ترکانو تنخواه خورو عربو د یرغل کولو موقع ورنه کړه مگر په عوض کښې ئې د لرګو د ګاډیو سپرونه یوازې د ریلوای پټړی بلکه ګرده پلونه داسې ورخراب کړه چه هیڅ د جوړیدو امکان ئې نه درلودی په عین حال کښې الوتکو هم د دښمن پر مخاذو باندې درانه بمونه وغورځول او د اوښانو سپرو د دمشق د تلګراف او تیلفون مزی ټول و شلول او څو ځایو ته ئې سخت نقصانونه ورسول د (نایپ) د لین پټړی الوزونکو ته د ژر یرغل امروشود (مزریب) د محاذ نفریو هم پخپل کار پیل وکړ د ښمنان چه د دې مسلسل فعالیت په اثر سره وار خطا شوه نو ځکه به ئې په هر ځای کښې خپله قوه دوچنده او درې چنده کوله لارنس چه د لویدیز ریګستان په علاقه کښې په سوقیاتو بوخت و ناڅاپه ئې یوه ګولۍ له پښو سره وچاودله چه د هغې په چرو سره سخت زخمي شو مگر له فعالیت څخه ئې لاس وانخستئ او په نورو ملګرو کښې به ئې هم د میهجو خطابو له لارې څخه د فعالیت حس پیدا کاوه کپتان پیک او د شاهي اوښانو سپرو هم په جنګ کښې خپله سپارل سوې وظیفه په ښه صورت انجام کړه او د خپل تعرض په پنځه میلی کښې ئې – د ریلوایی پټریو- د تلګراف مزو او لویو لویو پلوته سخت نقصانونه ورسول د بیرته راستونیدو په وخت کښې لارنس سره له نفریو ورسره یو ځای شو او د دښمن د الوتکو د ویشتلو زیری ئې پروکړ

میجربارتر وایي – په لومړي ځل کښې چه له د غو الوتکو څخه یوه الوتکه سخته نقصانجنه شوه نو نورو ملګرو الوتکو ئې زمرېږ پر موټرانو باندې بیدریغه بمونه واورول دې درنې بمبارۍ لارنس ته دیوې بلې الوتکې د اضافه توب فکر پیدا کړ نوئې یو – احتیاطي پیلوټ سره له څوکسو د (ارزق) لورته ولیږه اما په لار کښې د ترکانو د مشین ګنو ډزو هغو ته دوړاندې تګ موقع ترمرکزه پورې ورنه کړه نو ځکه ده د مجبوریت له مخې له بلې لارې څخه ځان د مقصد ځای ته ورساوه هلته ئې تر هر څه د مخه موټرانو ته د مجاذ پرلور د حرکت امر ورکړ او پخپله دیوه وران سوي پله د بیرته ورانولو په هیله سره په یوه پټ ځای ننوتی د اپل د میجر شامپای د نفریو په ذریعه سره د مخه الوزول شوي و مګر په دې پلا کښې د پاخه فکر څښتن سر بیره پر الوزولو باندې خورا ډیر مالي او ځاني تاوانونه هم مقابل طرف ته ورواړول

د لارنس د غیاب په زمانه کښې به د دښمن د الوتلو د الوتکو په وخت کښې فوجیان د مځکې په کنډهلو او د غرو په غارونوتلل اوښان به ئې دورې همیسته سره تیت و پرك کړه مقصد دادې چه غیرله د غومدافعوي تدابیرو څخه ئې بل د ویلو وړکار ونکړ بیغمه به د کرډیو سیور وته ناست وو خپل شرابونه و کبابونه به ئې نوشجانول ددغې میاشتې پردوه ویشتمه نیټه باندې لارنس د یوه قاصد په ملګرې سره د الوتکې په ذریعه له ارزق څخه فلسطین ته ولاړې او هلته ئې تریو لړ کنفرانسو وروسته درې

الوتکی له ځانه سره راوستلی په هوایی ډاګ کښی چه ئې د خوړو په وخت کښی حاضرینو ته د جنرل (الن بای) د اقداماتو راپور اود فیصل د هدایاتو لیك اروا وه ناڅاپه دوی نابلدی الوتکی ختیځې خواته ولیدل شوې ده به لاخلګو ته د خپریدلو او الوتکو ته د الوتلو امرکاوه چه هغو د بمو په اورولو پیل وکړ خدای و چه دنبنان د خطا کیدو له حیثه ئې کوم مالی او ځانی نقصان ونه رساوه او د بریطانیی ګرندیو الوتکو تیښتی ته اړایستلی په هغه لیك کښی چه د مخه ئې یادونه وشوه فیصل ددې ځای د منصبدارانو له فعالیت او عربو له زیارکښی څخه ډیر تشکرکړی او د جنرل (الن بای) وړاندی تګ ئې د فرات په هغه خوا کښی ستایلی و

مطلب دادئ چه وروسته تردې واقعی نو په هر ځای کښی د نوموړی لیك او نوموړی راپور په متعلق سره له لارنس څخه مسلسلی پوښتنی شروع شوې یوه ورته وویل : " پسله دې څخه به ستاسی دیرغل هدف کوم ځای وی ؟ "

ده جواب ورکړ : " که می د مشق ونیوئ ګویا د ټول منځنی شرق بام ته وختلم " بل پوښتنه ځنی وکړه : " جنرل (الن بای) به ستاسی سره نوری څه مرستی وکړی ؟ "

ده ورته وویل : " د خوړو او پټرولو رسول به د الوتکی په ذریعه سره کوی " د مازدیګر په مهال باندی وروسته تر د غو مناقشو او سیاسی تبصرو په داسی حال کښی چه دوی به سره ولاړیدل درې الوتکی ډیری لوړی ولیدل شوې چه یوه ئې معلومیدله او د

هغو نورو دووئې تش غرومبی اریدل کیدئ - داد انګریزانو هندلی پیج (Handly page) ډوله الوتکو وې چه د ډیری لوړی څخه ئې خپلی نخښی بمبار ډولای شوای جاهلو عربو به یوه و بل ته سره ویل هغه دی د شیطان د خاچنو پلرونه راغلل

د دسمبر پر ۲۸ نیټه باندی یوه فعال جاسوس لارنس ته د ترکانو د عمومی پله د مرمت کولو خبر راوړ ده هم سم له دې خبره سره ژر خپل تکړه خلمی پرور وبهول چه په نتیجه کښی د مقابلی خوانبه ډیر نفری سره ژوبل او د ذکر سوی پله تیران ئې پای پاکه وروسول وایی په دغه شپه زموږ هندلی پیج ډونو الوتکو پر "مفرخ" باندی هم ښه درنه بمباری وکړه تاسی ته دی معلومه وی چه په ترکانو سره له عصری وسلو دا ډول ماته کښیوتلې وه چه د دمشق او (دیری) تر نیژدو حدو پوری ئې د وړو عربو مخ نیوی نسوای کولای بل د جنوبی سیمو فوجیانو د "تایب" او "مفرخ" د منځنی حصی پر کیمپو باندی هسی ګولی واورولی چه له اوسیدونکو څخه ئې د پټیدو ځایونه ورك شوه د "غزالی" او (غذرا) خلګو خوله یوه مخه څخه وسلامی کیدو ته ځانونه جوړول غیر له دې څخه د تلګراف د مزو په شلیدلو او مهمو ستیشنو په خرابیدو سره د نورو محاذو ترکان هم ډیر وار خطا شوی وو چه هیڅ د مقاومت طاقت نه و پکښی پاته

د ستمبر د میاشتی پر ۲۹ نیټه باندی چه لارنس داوبو د لرتوب په نسبت سره لښکر شیخ سعد ته کوچاوه په لار کښی له هری خوا څخه ښه شدید یرغلونه پروشوه مګر ده پخپل پاخه تدبیر

سره داسې تر شا ووهل چه هیچا ئې تصور نشواې کولای دلته نو
له یوې خوا څخه د ګرمۍ او له بلې خوا څخه د تندې او لوږې له
اثره د بعضو عربو په تندیو کښې د نامیندۍ آثار څرګند شول
مګر په ښکاره ئې د لارنس له مخه د هغو اظهار نه کاوه چه دې
وخت کښې خداې و چه د الوتکې په ذریعه سره جنرال "نیرومو"
دیژن د نیژدې کیدو خبر راورسیدئ او د ټولو په زړو روحونه
ننوتل - بل په دې وخت کښې لارنس دترکانو د فوج د نیژدیکت
په اثر سره ټوله مشران سلا او مشورې ته راوبلل وروسته تر یو
لږ ویناو ئې په بعضو پروپاګندې خبرو سره دوی غولول او ډاډئې
هم ورته واضحه کړه چه موږ ته د ناکامۍ تر څوړند مغزی مرګ
په زړها واره ښه دی تکلیفونه تل د میړو محی ته راځی نالش او
شکوه خود سپیو او بی ثباتو خلکو کار دی تاسی چه زړور عرب
یاست او کارنامې مو په تاریخ کښې په زرین لیك سره لیکل
شوې دی نو آیا داسی ژر بی حوصلې کیدل درسره مناسب دی؟
دی مهیجو ویناو له یوې خوا څخه او د زړه سختو ترکانو
بیرحمانه سلوك له ماشومانو او ښځو سره له بلې څخه د دوی
احساسات ښه ترا په ښور راوستل په داسی حال کښې چه له هغو
ظالمانو څخه به ئې د خپلو د غو مظلومانو دکسات اخیستلو
کوم بندوبست تاړه ناڅاپه " شیخ طلال " پر آس باندی سپور
راغی او د خپلو کلیوالو په تباهی سره ئې د دوی زړونه ښه
ورزخمی کړه په عین حال کښې ئې د لغاز په صورت سره دا هم
وویل (زموږ ماشومان دی په نیزو پیل کیږی او سیاه سری

مودی د غم کور بل وهی تاسی خپلی چرچی او د استراحت خوبونه کوی) بیرته په ډیر غضب سره بیله دې چه نور سوالو جواب دی وکړی د قوم خواته ستون شو

دې ناوړه وضعیت لارنس ته زښت ډیر قهر وروستی او د انتقام اخیستو او ریې تر عربو لاریات په زړه کې بل شو - پسله سلا او مشورې څخه ئې خپل فوجیان دستی پردرو ډلو باندی وویشل او هری ډلی ته ئې امر ورکړ چه دې پلا جنګ کښی به په بندمند سره اکتفانه کوی د سپین ږیروالی . وړوالی . او سیاه سرتوب پاس به هیڅ نه ساتی فقط هر یو چه ئې په لاس درته ددغو بیوزلو ماشومانو او ښځو په څیر سره ئې په بدرنګ کوی سم له دې امره سره کین کښو عربو له دروخواو څخه پردښمن باندی داسی یرغل وروړ چه ددې انقلاب له مبلو څخ، ئې بیاتر اوسه پوری ساری نه درلودئ وایی د ترکانو په وینو سره ئې د هغه ځای ټولی ډبری سرې کړې او دبندیانو په قتل عام سره ئې د هر یوه اینه یخه شوه په دې وخت کښی نو په دوی کښی د اضافه مقاومت توان نه و پاته شوئ مګر د جنرل (ګری ګوری) فوجیانو ئی ښه ملاوتړ له او د (درې) په منځنی سیمه کښی ئی ددښمن د ټول فوج مخ ځنې وګرزاوه په د غه یرغل کښی لارنس له یوی خوا او مسلمان له بلی خوا څخه ښه فعالیت کاوه پر دښمنانو باندی مځکه یوه الغه وه په سمه کښی به یوی ډلی او په غرو کښی به بلی ډلی حملی پرکولې د ستمبر پر ۲۸ نیټه باندی (دیره) پای پاکه ځنی ونیول شوه او "دمشق" را سا تر

تعرض لاندې شو غیر له یوه وړوکي کلي څخه ئي بل د تیکاو ځای نه درلودئ

اوس نو زمونږ په سوق الجیشي پروګرام کښې غیرله د مشق څخه بل ځای نه و پاته او بل و هریوه ته دا متیقنه وه چه دنوموړي ښار نیول د ترکانو دځپ ځپانده وضعیت او استرلیائي او انګلیسي فوجو د تودې مسابقې له حیثه په سل کښې سل امکان لري

لارنس وایي په خورا سرعت سره و دمشق ته نیژدې شولو هلته مووليدل په فضا د ترکانو د ګدامو د سوځلو په اثر سره تک تور دودنیولي وه له بعضو ځایو څخه لاد اور لمبې پورته کیدلې په ښار کښې یو تورشخول و د شاوخوا وګړو دآزادیدلو په نسبت سره خوښې کولې او دمشرانو شکریه به ئي کله په دعا او کله په چچکو سره ادا کوله

د ستمبر د میاشتې د دیرشمې نیټې په سهار لارنس وروسته ترخونړي جنګ نوموړي ښار ته داخل شو ښاروالو ئي په ډیره ګرمجوشي سره استقبال وکړ ناصر او نوري ترده دمخه ښار ته داخل شوي وو د عربو ملي جنډې پر حکومتي ماني باندې ورپول شوه د ترکانولوی حامی عبدالقادر نومی عرب سره له وروره ځان بیله شرطه تسلیم کړ وروسته د فتحې تر مسلسلو جشنو خلګ په خورا اطمینان سره پخپلو کارو بوخت شوه او خپلو خوا خوږو مشرانو ته ئي د زړه له اخلاصه دعاګانې وکړې د مجرمینو محاکمه علني شروع شوه د اکتوبر د میاشتې پر

د رویشتمه نیټه باندی جنرل (الن بای) د مشق ته سره له بشپړو اختیاراتو راولیږل شو هغه پخپل لاس سره د شام د زمری صلاح الدین (ایوبی) پر قبر قومی جنډۍ ورپوله او دهغه پاك روح ته ئی دعاوی وکړی

د ۱۹۱۸ عیسوی کال د اکتوبر پر (۳۰) نیټه باندی چه ترکانو د اتحادیانو ټول شرطونه بیله کوم قید و شرطه څخه ومنل نو خکه د نومبر د میاشتی پر (۱۱) نیټه باندی د جنګ د بندیدلو اعلان وشو سم له دې اعلان سره لارنس نه یوازی له خپلو مقبوضه ځایه څخه و کوچیدی بلکه د وظیفی د سر ته رسیدو له حیثه څخه بیخی انګلستان ته ولاړئ اوله هغه ځایه څخه پاریس ته د صلحی کنفرانس ته د بعضو توضیحاتو له پاره وغوښت شو هلته دده کوښښ وکړ چه د عربو او شاه حسین پکښی خیر وی مګر هغو بې انصافانو ښی حاصل خیزه مځکی پخپلو منځو کښی سره وویشلی او د عربستان وچ ریګ ئی و دوی ته ددې هومرو ستونزو او زحمتو په بدله کښی ورکړ که بیا هم لارنس دو ستین چرچل په ذریعه سره کوښښ نه وای کړی فیصل ته د عراق د تش نامه پاچهی هم نه رسیدله وایی په دې کانفرنس کښی فیصل په شاهانه شان و شوکت سره یو پرجوشه تقریر هم وکړ چه د بعضو انګریزانو د اګومان شو چه د قرآن د کوم سورت تلاوت کوی د لارنس چه ددې مهم خدمت په زمانه کښی له علم سره علاقه شلیدلې او بعضی نیمګرتیاوی ئې درلودې نو له دې سببه څخه دوهمه پلا اکسفورډ کالج ته داخل شو ضمناً ئې د

عربو د بغاوت د تاریخ په لیکلو سره هم پیل وکړ تاسی ته به معلومه وی چه د انګلستان حق پرسته زمامداران د هر چا د خدمتو ډیر قدر لری او سم له خدمته سره دوچنده معاوضه ورکوی نو ځکه ئې ددی خدمتګار د لوړو خدمتو نقدی جایزه هم هیره نه کړه او زموږ د ګران ټولواك په مبارك لاس سره وروسته تر زیاتو قدردانیو ورتسلیم شوه لارنس ئې په شکر یه کښی وویل زه خپل خدمتونه د وطن پر حقیقی موږ باندی نه خرخومه او تر هر رنګه لوړی جایزی ستاسی رضائیت ماته لویه جایزه ده

وایی د لارنس قدردانی په امریکا کښې هم ډیره کیدله او لیکونکو به ئې پر خدمتو باندی بیلي . بیلي تبصری کولې همدغه سبب و چه د (وس ګارډن) په سینما کښی د عربی انقلاب په فلم کښی د لارنس خدمتونه په ډېر جذاب صورت سره وښودل شوه د انګلستان دې لوړ خدمتګار به د فراغت په وخت کښی تل سیاسی کتابونه مطالعه کول او کله به ئی له مشهور ناول لیکونکی (ټامس هارډی) سره علمی مباحیثی کولې

صبخہ

(بتمیہ)

لارنس په شاهي پوځ کې برتي شو

لارنس په ۱۹۲۲ عیسوي کال کښې په شاهي هوایي فوج کښې برتي شو د ۱۹۲۵ کال د اګست په میاشت کښې ئې د خدمت موضع ورتبدیله کړه او نوم ئې له لارنس ځخه په "شاه" سره و او ښتي په سرحد کښې د "سید کرم" الفاظ هم پوری ملحق شوه د ۱۹۲۶ کال د دسمبر په میاشت کښې وروسته تریولړ نورو خدمتو هندوستان ته ولیږل شو په کراچی کښې د هومر د ډرامې د ترجمې په نسبت سره چه د بعضو امریکا یی منابعو له طرفه ځخه فرمایش ورکړه شوی و تال شو بیائې د خیبر میرام شاه نومی ځای ته سفر وکړ او هلته ئی د سرحد د ښې هوا په نسبت سره استوګنه غوره کړه دا هغه ځای و چه زړورو اوسیدونکو یې خپل زړورتوب او میړانه په سکندر غوندی مقتدر ټولواک لاومنله او دوړاندې تګ اجازه په ټوله هند کښې خپره شوه او خلکو پسله دې ځخه د هوایی فوج دیوه معمولی سپاهی په سترګو نه ورته کتل بل په دې تشه افواه سره له یوې خوا ځخه د افغانستان حکومت ته سخت تشویش پیداشو او له بلې خوا ځخه د سرحد ډنډورچیانو لیکونکو غلطو پروپاګنډو نه ملاوتړله په اخبارو او یا مجلو کښې به ئې د قلم په تیره څوکه سره سخت . سخت وارونه پرکول د کابل په دربار کښې زمونږ سفیر د هغه حکومت له دغوپوښتنو ځخه چه ستاسې په فوج

کښې داسې زبردسته سړی ولي د معمولي سپاهي په حيث سره کار کوي يا د بريطانيې دولت آيا دا جاسوس و سرحد ته ددې له پاره راليږلی دی چه زموږ پښتنو په منځ کښې دبدبينۍ درزواچوي او بيا مود استعمار په منګلو کښې ګير کړي سخت تنګ شونو ځکه ئې لندن ته د خواښينی څو متواتر ليکونه واستول او ټينګ خواهش ئې وکړ چه يادې ددې افواهو او توهماتو ترديد په معقولو د لايلو سره وشي او يادی فوراً لارنس د سرحد له خدمته څخه ايسته کړه شي

د انګليستان صلح دوسته حکومت له افغانستان سره د ښو روابطو د ټينګولو په ملحوظ لارنس په ۱۹۲۹ عيسوی سنه کښې ديوې مياشتې له پاره مرکز ته وغوښتۍ او هلته څينو اخبارو دده په باره کښې د دنيا بعضو منابعو د اشتباهاتو رفع په ملحوظ سره له دارالعوام څخه لاندنی پوښتنې وکړې

۱ - د فوج د برتې کولو په څين کښې ولې "شاه" د کرنيل لارنس په نامه سره موسوم و ؟

۲ - آيا دغه افواه حقيقت لري چه انګلستان ته نقلي لارنس راغوښت شوئ دئ او اصلي لارنس په هندوستان کښې دی؟

۳ - افغانستان دده په باب کوم - کوم شکايتونه لري ؟

۴ - له تختوتاجه څخه د امان الله خان د ايسته کولو په دسيسه کښې کرنيل لارنس لاس درلودئ که يه ؟

۵ - هندوستان ته دی د کوم خدمت له پاره رسما ولیږل شو او که پخپله د سیاحت په توګه سره ولاړی ؟

سر بیره پردې پورتنیو وجوهاتو باندی دی دا تاسی ته معلومه وی چه د لارنس ژوند د یوی معمی شکل پیدا کړی و چه څرك ئی چا په صحیح صورت سره نه شوای ایستلای دنیږدې ختیځ او لیری ختیځ وګړو (هوا بازشاه) لارنس نه باله او ویله به ئې هغه په انګلستان کښی دئ چنیان بیا پردې عقیده و چه " لارنس " په پټ صورت سره په هانګ کانګ کښی اجراآت کوی مګر انګریزانو به بیا ویل چه هغه په مونټ متین کښی مقیم دی ځینو اخبارو لیکلی دی چه دی په یوه وخت کښی په درو ځایو کښی ولیدل شو لیری ختیځ به ویل په چین کښی دی او روسانو به ویل په روسی ترکستان کښی جاسوسی کوی غواړی چه د مرکزی سویټ د حکومت او د ترکستان د جمهوریت په منځ کښی د فشار اوربل کړی هالیندیانو به دیوې غلطی افواه په استفاده سره ویل چه لارنس ددې کال په سر کښی د الوتکی د لویدلو په حادثه کښی مړ شو او دا چتی اوازه د ۱۹۳۰ کال د نومبر تر میاشتی پوری یقینی وه مګر د روس حکومت د بعضو منصبدارانو په محاکمه کښی دا واضحه شوه چه نوموړی په هوایی فوج کښی د جاسوسانو مشر دی په لندن کښی د ۱۹۲۷ -او ۱۹۲۸ کال د پټو مجلو د منعقدیدلو لوی محرك و دوی غوښته چه په روسیه کښي د انقلاب پیدا کیدلو لاری و پلټي

د برطانيې فضايي وزير د روس ددې الزام په ترديد كښې خپل پارليمنټ ته داسې توضيحات وركړه د ۱۹۲۶ كال د دسمبر د مياشتې پړ اومه نيټه باندې لارنس هندوستان ته وليږل شو او د ۱۹۲۷ كال د جنورې پر دوهمه نيټه باندې هلته ورسيدئ د ۱۹۲۹ كال د جنورې تر دولسمې نيټې پورې هلته تال شو بيا د ۱۹۲۹ كال د فرورې پر دوهمه باندې بيرته انګلستان ته راوغوښت شو د هند دملازمت په زمانه كښې كوم رخصت نه دئ وركول شوئ نو د بعضو ملكو بې مغزه وګړي په څه اسناد چتې تهمتونه پروايي اوپه يوه و بل ځاى كښې ئې ګنې

وايي په ۱۹۳۱ كال كښې د تركيې مذهبي انقلاب دده تحريك سره پيښ شو د ۱۹۳۲ كال د جولايي په مياشت كښې جرمنيانو دي د خپلو كورنيو فسادو محرك باله او په ښكاره ئې پر بريطانيې باندې دا الزام ولګاوه چه د كرنيل لارنس په واسطه سره تاسې له (تبته) سره يوه پټه معاهده كړې ده د ۱۹۳۳ كال د مارچ په مياشت كښې له وظيفې څخه سبكدوشه شو اما په بعضو كارو كښې به د سلا او مشورې له پاره غوښته كيدئ په ۱۹۳۵ كال كښې يې له سياسي كاره څخه پرمخ ګوښه ګيرې مختاره كړه او په علمي تتبعاتو بوخت ؤ

دې پر ۱۳ نيټه باندې د موټر سايكل د ټكر په اثر سره سخت ژوبل شو او پسله درو ورځو څخه ئې په فوجي شفاخانه كښې روح وركړ د مرګ په ورځ ئې ټولې جنډې نيمې ځوړندې وې او د ښخيدو په مراسمو كښې ئې د ګډون له حيثه ټوله دفترونه بند

وه د انګلستان رسمي او غير رسمي اخبارو ئې په ډير تاثر سره د مړګ خبر خپور کړ او پخپلو سرمقالو کښې ئې دده دسترو خدمتو يادونه وکړه په مختلفو محفلو کښې ئې پرويرجنو مرثيو باندې : حسرت او ښکې توې شوې پنځم جارج ئې دوروړ په عنوان سره د تعزيت ليك صادر کړ او په هغه کښې ئې ډاډ ورکړ چه ستا د خدمتګار ورور د زحمتو خاطرې زموږ له زړو څخه نه وزې او تر ابدالابده پورې به ئې نوم د انګلستان په تاريخ کښې ژوندی وی زه دده له بې آلايشو خدمتو څخه ډير ممنون يم او په نامراده مړګ سره ئې ستا سره يو ځای اوښکې تويوم پوهيږم چه په دې لويه ضايعه سره د انګلستان د هر فرد زړ غمجن شوئ او سترګې ئې اوښلنې شوي دي مړګ يو طبيعي شی دی او د هر چا پر کور ميلمه کيږی هغه مړګ د وياړ مړګ دی چه د اجتماعي نظام د سعادت د تامين په لار کښې وشي

"پای"

PROPERTY OF ACKU
11691

PROPERTY OF ARIC
Established 1989

ARIC
R
1.249
EDW
11691

LAWRENCE
OR
PIR KARAM SHAH OF AFGHANISTAN.

IN VIEW OF AN ENGLISHMAN

PASHTO TRANSLATOR:
NAJEEB "KANDAHARAY"

PUBLISHED BY
Sapi's Center For Pashto Research
(S.C.P.R.D)
ADDRESS: FLATE NO: 314, 3RD FLOOR. GUL-HAJI PLAZA UNIVERSITY ROAD, PESHAWAR - PAKISTAN
Ph& fax: 091 – 5704506
Email: S.C.P.R.D psh.paknet.com. pk